

Zeefleetu Ministrijas Wehstnefis

Nr. 5

1922.

Senata administratīvā departamenta waras teešības un likums par administratīvām teešām.

Jautajumam par Senata administratīvā departamenta kompetenci, par to kārtību, kādā pee wina jagreeschās, tā ari par atteezigo leetu isspreeschanas pamateem, peekriht, bes schaubam, wisleelakā ne tikai teoretiskā, bet ari praktiskā nošime. Mušfu Senata administratīwaiš departaments atbilst pehž šaweem usdewumeem, wišpahrejos wilzeenos — tā us to jau tizis aishrahdits juridiskā literaturā (sk. „Zeefl. min. wehstin.“ 1921. g. № 4/6 — Kreewijas Senata pirmajam departamentam, turam us pagaidu waldbibas 1917. g. noteikumu pamata uslitas ari augstakās administratīwaiš teešās funkcijas, kas tagad, paplašchinatā apmehrā, peekriht Latwijās Senata šastahwā nodibinatam administratīwam departamentam.

Par šchi departamenta (resp. Kreew. pirmā dep.) kompetenci mehš atrodam atteeziguš aishrahdijumuš: 1) Senata eefahrtas likumos, kuri pehž Tautas Padomes 1919. g. 5. dezembra lehmuma (Lit. krahj. 154) atšihstami par špehkā efošcheem, zil tahl tee naw atzelti ar jauneem likumeem un nerunā pretim Latwijās walstis usbuhwei, 2) Satweršmes Sapulzes 1921. g. 4. martā peenemtā „likumā par administratīvām teešām“, kurā starp zitu ir runa ari par administratīvā departamenta peekritību, un 3) Kreewijas likumu kopojuma daudšos atšewišchkos pantos, tā ari dašchos Latwijās waldbibas isdotoš noteikumos, kuri weenā waj otrā pahrwaldes leetā paredš pahrfuhdsību waj protestu eefneegšchanu Senatam, tā augstakai administratīwai instanzei (sk. peem. multas likumu 458. p.; noteikumu par tirdsneezibas-ruhpnenezibas nodolli 198. un 200. p.; noteikumu par eenahkuma nodolli 35. un 37. p.).

Šche zelas šwarigi jautajumi par to, kāhdas teešības peeschirtas administratīwam departamentam pehž augšmineeteem likumeem un noteikumeem, kāhdā kārtībā winam eefneedsamas fuhdsības, us kāhdeem pamateem Senats isspreesch šchās fuhdsības un tā winam jarihkojas tanis gadijumos, ja šakarā ar eefneegto leetu zaurštatīšchanu waj kāhdā zītā zelā administratīwo eestahschu agrakos lehmumos israhdas nefaslanas ar pastahwofcheem likumeem.

Wišpirms japeeshmē, ta Kreewijas Senata eefahrtas likumi atteezas, tā finanss, tikai us t. š. „wezajeem departamenteem“ un neaptwer — tā us to aishrahdits to pašču likumu 12. pantā — 1864. gadā nodibinatos kafazijas

departamentus, kuru organizaciju un darbības kārtību nosaka tiesu eelahrtaš un prozesa likumi.

I. Par Kreevijas pirmā (muhsu administratīvā) departamenta pahrfinas preešchmeteem ir runa plaščā weidā Senata eelahrtaš likumu 20. pantā, kura 3. punktā fastopams wišpahrejais ašrahdijs par šchi departamenta usraudstības teešibam atteezibā uš Senatam padotām pahrwaldeš eelshdem un amatpersonam, bet minetā (20.) panta pahrejoš punktos usflaititaš to kategoriju leetaš, kuraš nahš pirmā departamenta išspreešchanā waj nu išpildot pastahwoščā likumā teešchi usstahbito prašijumu. t. i. beš jebkahaš perfonas šuhdsības (tā peem. leetaš par walstis kašē nepareiši eenahkufcho naudaš sumu atmakfaščanu, par bešzerības parahdu atlaiščanu un haščas žitaš) — waj uš atteezigo šuhdsību un protestu pamata. — Šchi (20.) panta usflaitijumam tomehr naw išmekoščas nošimes, tā taš redsams no 8. punkta (1915. g. išdewumā), kurā teiktš, ka Senata pirmajam departamentam peekriht wišpahr wišas pahrwaldības leetaš, kuraš pehž pastahwoščeem likumeem galigi išščēiramaš ne žitadi tā ar Senata peedalīščanoš un neetilpst žitu departamentu kompetenzē.

Beš peewesiā 20. panta, kurā ir runa špeziali par pirmā departamenta peekritību, no Senata eelahrtaš likumu nošazijumeem galwenā kārtā uš mineto departamentu atteezaš ari 209¹. pants, kuršč ar 1916. g. 26. dezembra likumu eewetotš nodalā par Senata waras robeščam un dod winam teešību atzelt toš atšewiščku ministru aplahrtraštu weidā išdotoš rihojumuš, kuroš Senats no winam eenahkufchām leetam atrod nelikumību. — Sakarā ar šazito wehl japeešhmē, ka wišas leetaš, kaš lihds šchim peekriht Senatam uš wina eelahrtaš likuma pamata, eefneedsamaš un išspreešchamaš šhini likumā paredsetā kārtībā un peemehrojotees teem atšewiščkeem nošazijumeem, kuri papildina waj groša šcho kārtību. — Starp pehdejeem wehriba greeščama šewiščki uš ministru kabineta 1922. g. 5. oktobri peenemteem notekumeem par šuhdsību eefneegščanaš kārtību un laiku Senata administratīvam departamentam („Wald. Wehstn.“ № 229), pehž kureem wišas šuhdsības eefneedsamaš turpmāš newiš zaur to eestahdi waj perfonu, pret kuru winas želtaš (tā taš bija lihds šchim uš Senata eelahrtaš likuma 1. peelikuma pamata), bet teešchi minetam departamentam, lihdsigi tai kārtībai, kura jau lihds šchim pastahweja atteezibā uš šuhdsībām, kaš peekriht Senatam pehž likuma par administratīvām teešam. —

II. Uš pehdejā likuma pamata administratīvā departamenta išspreešchanā nahš šuhdsības par ministru un žentralo pahrwaldeš eestahšču lehmumeem, rihojumeem, rižību un nolaidību (š. 3. p.), pee kam tahdaš šuhdsības, šastanā ar likuma 5. pantu, war eefneegt perfonas, kuru intereseš waj teešības teešchi aiškartas ar atteezigo lehmumu, rihojumu waj nolaidību. — Šchiš likums — preteji agrakajam Kreevijas likumam par administratīvām teešam, kaš atteežāš tītai uš pašchwaldības leetam — nesatur

nelahdus aprobešojumus atteezibā uš ņho teesu peekritibu, bet peeškir winu pahrņnai ņuhdņbas par „pašwaldibas organu waj amatperņonu, lā ari ministru un walņs, pahrwaldibas eestahņņu un eerehdnu lehmumeem un rihojumeem“, pee lam ne tņlai no peewestā teksta, bet ari no Teefleetu ministrijas rakņstņkeem pastaidrojuumeem pee ņhi liņuma projekta ņlaidri redņams, ka liņumdewejs gribejis peeškir ņhām teesam ari ņuhdņibu iņņkirņhanu par wiņeem waldibas administratiweem organeem. Suhdņibas ņhi liņuma noteiktā ņahrtibā peelaiņhamaš, zņtahi winām ir par pamatu pastaņwoņhā liņuma pahrņhpums, pilnwarojuma nepareisa iņleetoņhana, iņwairiņhanās no darbibas waj leetas wilzinaņhana, — lā tad wiņos gadijumos, iņnemot ņuhdņibas par lehmumu un rihojumu leetderigumu, furu administratiwās teesās nepahrbauda. Pehdejam, beņ minetām ņuhdņibam, peekriht ari waldibas organu protesti pret pašwaldibas eestahņņu un winu amatperņonu lehmumeem un rihojumeem.

ņtatot zauri administratiwās leetas, teesās, ņaņkanā ar augņņminetā liņuma 42. pantu war nolemt waj nu atņahņ protestu, resp. ņuhdņibu beņ eewehribas, waj atzelt pahrņuhdņeto lehmumu, rakņtot preekņhā, wajadņibas gadijumā, atzeltā aņta weetā taiņit jaunu lehmumu, waj, beidsot, ušdot administratiwai eestahdei iņpildit noteiktu rihojibu, resp. atturetees no tās. — Tā tad administratiwā teesa ņpreesņ tņlai par pahrwaldeš eestahņņu lehmumu liņumibu un winai naw teesibas groņit pahrņuhdņeto lehmumu peh3 buhtibas.

III. Augņhā mehš jau eņam aņņrahdiņuņhi uš to, ka beņ Kreewijas ņenata eefahrias liņuma un Latwijas waldibas iņdotā liņuma par administratiwām teesam par ņenata pirmā (resp. administratiwā) departamenta peekritibu ir runa ari weņelā rindā atņewiņņku noteikumu, ņas paredņ weenas waj otras pahrwaldeš leetas zaurņtatņhanas un pahrņuhdņeņhanas ņahrtibu, ņamdehl zelas jautajums par to, ņahdā ņawstarpejā atteezibā atrodas tagad minete atņewiņņke noteikumi un wiņpahrejaiš liņums par administratiwām teesam, ņit tahl pehdejais peh3 ņawa eelņhejā ņatura neņakriht ar pirmajeem. Liņumā par administratiwām teesam par to neņas naw teiktš, ņamdehl, neeedņilinokees, waretu domat, ka ar ta iņdoņhanu it lā buhtu atweetoti un ņaudejņņhi ņpehku wiņi agraņee ņpezialee noņazijumi par administratiwo eestahņņu waj amatperņonu lehmumu pahrņuhdņeņhanas pamaleem un ņahrtibu ņenatam. Un teesņam, ja jau pastaņw plaņņš wiņpahrejaiš liņums, ņas iņweenam, ņura intereņes aiņņartas ar atteezigās zentralās eestahdeš lehmumu, dod teesibu pahrņuhdņet pehdejo ņenata administratiwam departamentam, ņhi liņuma paredņetā ņahrtibā, — tad, leetas, nebuhtu wairš peemehrojami tee noteikumi, furi atteezibā uš pahrwaldeš leetu atņewiņņhām ņategorijam (peem. muitas un nodoku leetam) paredņ zņtadu pahrņuhdņeņhanas ņahrtibu tam pašņam departamentam. Somehr, tuwaki apņwerot ņho jautajumu, ņtarp mineteem konkreteem gadijumeem un liņumu

par administratīvām teesam, fuhdsību eefneegšanas un isspreesšanas finā, ja konstatē eewehrojama starpība, kura newar tikt usfkaita par nowehrstu, bet paleet ari turpma. Šchi starpība pastahw eefš tam, ka wišos tos gadījumos, kad fuhdsības par zentralo eestahšču waj amatpersonu lehmumeem un rihojumeem nahf Senata zaurklatišchanā ne pehz likuma par administratīvām teesam, bet us atfewisšču noteikumu pamata (peem. muitas, nodokļu un daščās zitās leetās), winam ir teesība isspreešt šchis fuhdsības pehz buhtības, kā augstakai apelazijas eestahdei, t. i. grošit wasadsības gadījumā apafščinstanžes lehmumu, pee tam šchis fuhdsības lihds pehdejam laikam bija eefneedsamas newis teeschi Senatam (kā tas noteikts likuma par administratīvām teesam 11. pantā), bet zaur to eestahdi waj personu, pret kuru fuhdsība zelta, peemehrojotees Senata eefahrtās likumos usstahditeem prašijumeem. Tahda fuhdsību isspreesšanas kahrtība augšminētās pahrwaldes leetās Kreewijas Senatā pilnigi fastaneja ar agralo wišpahrejo prinzipu, pehz kura gandrihs wišas strihdigas leetas wareja tikt islemtas trijās instanžēs pehz buhtības, un tikai 1864. g. 20. nowembri isdotee prozeša likumi usstahdijušchi jaunō prašijumu, lai wišas teesu leetas tiktu isspreestas pehz buhtības tikai diwās instanžēs (st. žiwilprozeša lit. 11. p.), pee tam tomehr administratīvās leetās palika spehā agratā kahrtība ar diwām apelazijas instanžem — atteezīgā ministrijā un Senata pirmajā departamentā. Tahda prakse tika eewehrota pirmajā departamentā lihds pat 1917. gadam un Kreewijas Senats škati ja zauri winam eefneegtās fuhdsības, peem. muitas leetas ne tikai no formelās (likumības) puses, bet pehz buhtības, grošidams atteezigoš gadījumos Finanšu ministrijas lehmumu šaturu un atweetodams tos ar šaweem lehmumeem. — Uri Latwijas waldības laikā lihds šchim naw isdots tahds likums, ar kuru mineto Senata teesību waretu usstatit par atzeltu. Lai gan fastanā ar noteikumeem par administratīvām teesam (kuri jau 1920. g. 20. septembri, — „Wald. Wehstn.“ 217, — publizeti 1919. g. 16. julija likuma kahrtībā) fuhdsības par ministru un zentralo pahrwaldes eestahšču lehmumeem peekriht administratīvā departamenta isspreeschanai šchajos noteikumos paredsetā kahrtībā, tomehr nebuhtu pareisi istulko likumu par administratīvām teesam tai nošimē, it kā turpma weenigi šchini kahrtībā waretu pahršuhdset Senatam ministru lehmumus un ka šchai kahrtibai buhtu padotas fuhdsības ari par tahdeem lehmumeem, kuri (kā peem, Finanšu ministrijas lehmumi kontrabandas leetās) taisiti atteezīgā zentralā pahrwaldes eestahdē kā otrā instanžē, un kureem atteezigoš spezialos likumos paredseta tahlata pahršuhdššanas kahrtība Senatam, kurš, kā jau augščā teikts, hauda šchiniš gadījumos augstlās apelazijas instanžes teesības.

Istulkojot likumu par administratīvām teesam žitadi, nonahktu pee azimredžot nepareisa šlehdseena, ka wišēem Kreewijas likumu kōpojumā kā ari Latwijas waldības isdotos attos beeschi fastopameem spezialeem aistrahdiju-

meem par fuhdsibu eefneegschanas kahrtibu Senatam instantfchu zelâ wairs naw nekahdas praktiskas nofihmes, jo tahdi aifrahdijsuni, pastahwot likumam par administratiwâm teefam, buhtu uffkatami par fchi likuma atteezigo pantu leekeem atfahrtojumeem un Senats buhtu fpeests aprobeschotees wifos gadijunos ar leetu zaurkstatifchanu weenigi no likumibas pufes un peemehrotees fuhdsibu peenemschanas un ifspreeschanas finâ newis Senata eefahrtas likuma nofazijumeem, het likumam par administratiwâm teefam. Ra tahdu weedokli newaretu atfihht par pareifju, redsams ftarp zitu no tam, fa pate Satwerfmes Sapulze 1921. g. 15. martâ (Lit. krahj. 76), fakard ar dascheem pahrgroffijumeem noteikumos par mitas eestahdes ufleekameem fodeem, atradufe par wajadftgu noteift jaunu redafziju mitas likumu 1143. pantam, kurfch pareds fuhdsibu eefneegschanu Senata administratiwam departamentam pret Finanzu ministrijas lehmumeem kontrabandas leetas, atfihhdama ar to, fa atteeziba uf fcho fuhdsibu zelfchanu un ifspreeschanu paleef fpehka agratee mitas un Senata eefahrtas likumos ufstahditee prafijumi. Preteja gadijuma, t. i. peenemot, fa fuhdsibu eefneegschanai Senatam par atteezigo zentralo eestahfchu lehmumeem je b k u r a s leetas pastahwotagad weenigi likuma par administratiwâm teefam noteifta kahrtiba, likumdewejam nahktos atfihht peem. noteikumu par eenahkuma nodokli 35. pantu (kurfch dod mafkatajeem teefibu pahrfuhdsjet galwenas nodokli komifjas lehmumus Senatam mehnescha laika no lehmuma pafinoschanas deenas), ka ari daudfus pehdejam pantam lihdsigus noteikumus par pilnigi atweetoteem ar likuma par administratiwâm teefam 6. un 10. panteem, kas jau nofaka Senatam peekritigâs leetas un fuhdseschanas terminus.

IV. Kas atteezas beidsot uf Senata administratiwa departamenta t. f. ufraudfibas teefibam fchauraka nofihmê, un proti tam teefibam, kuras Senats ifleeto neatfarigi no likuma paredseta kahrtiba winam eefneegteem protesteem waj eeinterefeto perfonu zeltam fuhdsibam, tad jafaka, fa jautajums par fcho (ufraudfibas) teefibu robescham pastahwofchos likumos naw iffchirts ar peeteekofchu noteiklibu un fklaidribu. Ufraudfibas teefibas prinzipa pastahw, ka finams, eefch tam, fa atteeziga augstaka eestahde, ja wina konstatejufe kahdu nepareifibu waj nelikumibu no winai padotâs amatperfonas pufes, war waj nu atzelt pehdejâs rihtojumus un lehmumus (resp. apturet to ifwefchanu dshwê), waj dot winai paskaidrojumus un aifrahdijumus, ka rihtotees turpmaf analogifkos gadijunos, waj beidsot, fauft wainigos pee atbildibas difziplinarâ waj teefas zelâ. Het jautajuma par to, kahdos apstahklos Senata administratiwais departaments, ka augstaka ufraudfibas eestahde, war fperit weenu waj oturu no mineteem foleem, kahda peem. laika no atteezigâs nelikumibas atklahschanas tahdi foli wispaher peelaischami, — nedf Kreewijas, nedf Patwijas waldbibas ifdotos likumos nekahdu tuwaku aifrahdijsuni naw. Senata eefahrtas likumu 20. panta 3. punktâ (1916. g. likuma redafzija) gan teifts, fa pirmajam departamentam, ifleetojot fawas ufraudfibas teefibas,

jasper lifumâ noteiktee peedsihššanas, peespeedu waj pamudinajuma šoli, bet pastahwošoš lifumos naw neweena wahrda par to, šahdos gadijumos Senatam buhtu teešiba atzelt usraudšibas šahrtiba padotās eestahdes nelikumigu rihkojumu waj lehmumu. Šalthdšnot augšmineto (20.) pantu ar Seesu eelahrtas lifumu 250. pantu, kuruš atteezas starp zitu uš Senata k a f a z i j a š departamentu usraudšibas teešibam un peelaiš nelikumigu rihkojumu un lehmumu atzelschanu tikai tad, ja ar šahdu atzelschanu neteef pahrlahpta šho rihkojumu pahrfuhdššanas šahrtiba, — wjadsetu pehz šinamas analogijas naht pee šlehdseena, ko ari tee pahrwaldes eestahšhu lehmumi un rihkojumi, kuri aissfar konkreto peršonu teešibas, bet šawâ laikâ naw pahrfuhdseti Senatam lifumâ noteiktâ terminâ un zeld, newar tiht atzelti wehlah usraudšibas šahrtiba, jo tahda warbuhtiba raditu loti newehlamu nenoteiktibu un nepastahwibu wišas teešikās atteezibās starp eedsihwotajeem. —

Prinzipâ, šaprotams, wišas nelikumibas buhtu nowehršchamas neatkarigi no to atlahššanas laika („quod initio vitiosum est, non potest tractu temporis convalescere“), bet prašē usraudšibas eestahdei nahtas daudšoš gadijumos, eewehrojot šakarâ ar lifuma pahrlahpumu zeltās teešikās atteezibas, aprobeschotees ar pašlaidrojumeem, atgahdinajumeem un ašrahdiujumeem waj ar wainigo šautšchanu pee atbildibas, atšahjot špehlâ nelikumigo rihzibu Senata eelahrtas lifuma 209. pants, šas runâ par ministru rihkojumu atzelschanu, kuru nelikumiba šrahdiujušes šakarâ ar kaut šahdu Senata eenahlušhu leetu zauršlatišchanu (tâ tad t. š. usraudšibas šahrtiba), atteezas tikai uš tahdeem rihkojumeem, šas isdoti, aplahtraktâ weidâ, wišpahrejai šinaschanai un ispidišchanai, bet šchis pants nemas neparedš tahdu rihkojumu atzelschanu, kuri aissfar atšewišchlu peršonu teešibas un, ša tahdi, war tiht apštrihdeti pahrfuhdššanas zeld waj nu uš wišpahrejâ lifuma par administratiwâ teešam pamata, waj pehz teem šewišcheem noteikumeem, kuri dod eeinteresešam peršonam teešibu greestees pee Senata. — Šurpretim tahda nošazijuma, no kura nepahrprotami buhtu redšams, waj Senatam ir waj naw teešiba atzelt šatrâ laikâ ministru waj zitu administratiwo zentralo eestahšhu un amatperšonu wišada weida rihkojumus un lehmumus, kuros wišch atrod kaut šahdu nelikumibu, pastahwošoš lifumos naw, šahds apšahklis ušštatams par eemešlu tai nenoteiktibai un nešlaidribai, šas waldija lihš šchim jautajumâ par Senata administratiwâ departamenta usraudšibas teešibu robescham un isleetoššanas šahrtibu. — Šadehl, lihš Senata eelahrtas lifuma pahršrahdašchanai lifumdoššanas zeld šaskanâ ar mušhu walšis tagadejo ušbuhi un dšihwes nošazijumeem — šahds ušdewums atšihšams beš šchaubam no walšis teešikâ weedokla par neatleekamu, bet praša šatrâ šinâ ilgaku laiku, — buhtu loti wehlami autoritatiwās eestahdes — Latwijas Senata apweenotās šapulzes pašlaidrojumi šchini leetâ. D i f f e r e n t i a l e.

Nenoteiktee spreedumi.

Upzerejumâ „Par foda mehrki no determinisma weedokka“ mehš peerahdijâm domas, ka foda mehrkis ir — peelahgot noseedsneeku fabeedristai eekahrtai, wînu labojot un pahraudsinot. Tapeh3 ari fodam ir jaturpinas til ilgi, kamehr tas ſcho mehrki ſasneeds. Bet tã ka teefneſim eepreeſſch naw eefpehjamš noteikt laiķu, tad noteefatais buhš iſlabotš, tad janahł pee atſinuma, ka: 1) teefneſcha uſdewumã drihłst eetilpt tilai apſuhdſetã wainiguma konſtateſchana winam inkriminetã noſeegumã un newiſ foda ilguma noteiſſchana, un 2) foda ilguma noteiſſchana peekriht foda iſpilditajai — zेतuma adminiſtrazijai, kura noteefato atſwabina tilai peh3 tam, tad wina ir pahrlleezinajuſeš, ka noteefatais teefcham iſlabojeeš. Tã radãš nenoteikto ſpreedumu ideja. No tihri prinzipliela weedokka raugoteeš, foda mehra maſſimuma un minimuma noteiſſchana ir uſſlatama par nenoteikto ſpreedumu idejaš ſakropļojumu. Bet ja matematika ſinamus pamallitumus beš ſahdeem aprobeſchojumeem war konſetwenti iſweſt lihđš wînu logiſtãm beigam, tad tas ir tã tamdehl, ka matematika operẽ ar abſtraſteem dateem. Turpretim teefiſtee inſtituti regulẽ ſareſchgitas dſihweš atteezibaš. Peh3 profefora Petraſchizka wahrdeem katrai teefibu normai ir kompromiſa rakſturš. Wina nolhđſina, pee ſinama ſpehku kamehra, wiſpahrejãš un perſoniſkãš waj ari daſchadu fabeedriſtu grupu intereſeš. Tapeh3 ari dſihwe abſtraktu prinzipu realiſeſchanaſi noſprauch robefchãš, ahrpuš kurãm ſcho prinzipu peemehroſchana wairš neatneš labuma, bet gan launumu. Schiš robefchãš notei3 leetderiba. Naw apſtrihdamš, p. p., wiſpahrejãiſ prinzipš, ka walſtij ir jawajã katrš ſmagš noſeegumš. Somehr kulturwalſtu liķumos no ſchi wiſpahrejã prinzipa ir deefgan daubš iſnehmumu, kuri ir eewefſti, ſtãitoteeš ar realãš dſihweš praſibam. Ir iſdalita weſela grupa tã ſauzamo kriminalſabeedriſko noſeegumu (iſwaroſchana, gimeneš noſeegumi), kuroš ſuhđſibaš eeroſinaſchanaš teefibaš peefchłirtãš tilai zेतuſcham. Priwatapſuhđſibaš leetãš walſtiš eet pat wehl tahlat, peefchłir zेतuſcham teefibu peedot apſuhđſetam, un tahdã ſahrtã ari apſuhđſetã ſodichanu noſtahda atkaribã no zेतuſchã gribaš. No leetderibaš leef waditeeš ſawã darbibã ari liķumibaš uſraugš, walſtiš apwainojchãš warãš organš — profurorš. Deefſin waj atradiſeeš tahđš profurorš, kurſch par daſchu rubtu iſſchłehrdeſchãnu uſſahłš apſuhđſibaš leetu. Leetderibaš praſibaš ir ſawã ſinã dſihweš korektiwi abſtraſteem prinzipeeem. Tapeh3 ari praktiſti nepeezeeſchamee prinzipa eerobefchojumi wina pamata ideju neſatrizina. Uri nenoteikto ſpreedumu idejai dſihwe eerahda ſawãš robefchãš, praſot peh3 foda ilguma maſſimuma un minimuma noteiſſchanaš. Raš iſnahktu, ja teefneſcha uſdewumš buhtu aprobeſchotš tilai ar apſuhđſetã

wainiguma konstateshanu un šodu likumam buhtu nenoteikta šantzija? Tad nebuhtu wairš objektīva kriterija noseeguma šmaguma un wina šodamības noteikšanai, pirmā weetā buhtu nostahdita noseedsneeka persona un newiš wina nodarijums. Šepreekš nodomata tihšha šlepkawiba aplaupišchanas noluhā pilnigi peelihdšinatōš šlepkawibai aiš greišfirdibas waj pat weenfahrschāi peekauschanai. Weenigi noseeguma šmagums pareiši objektīwi leezina, kahdā mehrā noseedsneeka pšche ir šamaitata. Šlepkawa, kursch šawu upuri nogalina, lai eedšihwotos wina naudā, leezina, bes šchaubam, par daudš leelaku moralīstu šamaitatibu, nekā sagliš, kursch ušlausch behninus, lai nosagtu tur atrodoschos welu. Šapehž ari newar peekrist Šchilmanim,¹⁾ ta „determinīšma weedokliš šmaguma punktu no jautajuma, — kaš ir bijš, pahrnes uš jautajumu, kaš buhš, un pee kriminalās aishildnibas lihdselia iswehles leef waditees newiš no nodarijuma šmaguma, bet no ta apstahla, kahdā mehrā šabeedribas teesštai eesahrtai nodaritajš ir bištams“. Ja šcheit weena nenoteikta jehdseena weetā, kahdš ir „šabeedriški bištams noseedsneekš“, eeseef otru winam loti tuwu stahwoschu jehdseenu „eedšimš noseedsneekš“, tad šchis ušstats pilnigi šakriht ar kriminalantropologikšas školas mahžibam. Šā tad newiš determinīšma weedokliš nowed pee šchahda atfinuma, bet gan antropologijas weedokliš. Par peerahdijumu tam der šinatnē plašchi pašihštamo klasīkta wirseena peekriteju Šaganzewa, Šergijewšta, Merkela, Šarda un Šanka wahrbi un šozjologikšā wirseena peekriteji ar Listu un Prinsu preekšgalā, kuri pirmā weetā nostahda objektīwo momentu — nodarijuma šmagumu, bet nodaritaja personu nem wehrā tikai tik daudš, kahdā mehrā ta winas nodarijumā parahdas. Šapehž ari šodu likumam jabuht ar relatīwi noteiktu šantziju un teefnešm janoteiz šoda minimumš.

Ne mafat pahrleezinōšchi argumenti praša noteikt ari šoda mafšimumu. „Šoda noteiktiba ir weens no šwarigakeem rewoluzijas eeguwumeem“, šaka nenoteikto špreedumu pretineekš šenators Beranschē. Kad aizeras 17. un 18. gadušimtenu teefnešchu neaprobeshoti patwaligo darbibu, tad šcho ušstatu war pilnigi pareiši šaprašt. 18. gadušimtena otrā pušē sem dabigo teefību idejas eespaida literaturā un šinatnē izželas štipra kustiiba pret waras patwalu. Bet tā ša šchi patwala wišštipraši bij juhtama teefas šferā, tad wišafatos ušbrukumus ari ispelnižās nowezojušchees šodu likumi un patwaligās teefas. 1768. g. Štalijā isnahža Šektarija grahmata „Par noseegumeem un šodeem“, kura noteikti ušstahjās pret nezilwezeigeem nahwes šodeem un dašchadām mozibam un prašija, lai noseegumi un ušleekamee šodi buhtu noteikti apšihmeti likumā. Šani pat laikā Šranzijā par personas teefibam un zeenu parahdijās ašprahtigee un šodigee Woltera šarkasmi un atšlaneja eewehrojāmā Montekšjē balfš. Rewoluzijas ašinīs un ugunš rada jaunu šahrtibu. Vai teefnešchi newaretu patwalīgi rikšotees, likumā eewed absoluti noteiktu šantziju. Bet šchi zenschanās pehž abstraktas weenlihdsibas noweda

¹⁾ „Три основные вопроса угол. права“, Журн. Мин. Юст. 1904. годъ № 2. 39. стр.

pee pilnigās netaisnības, jo neweens likums naw špehjigs paredset katra noseeguma konkreto apstahkli daschadības un katra noseedsneeka subjektīvās ihpatnības. Tapeh3 drihsti ween israhdijs, ta teefai nepeezeeschami jadod eespehjamiba šodu iswehletees sinamās, kaut ari schaurās robeschās un daschos apstahklos to pat mihtinat. Peh3 teefas atdalischanas no administratīvās waras teefa eeguwa pilnigu patstahwibu, winas autoritate šabeeatribas azis pazehlās, un us teefu šahka štatitees ar ustitzibu. Tapeh3 ari kriminallikums paplašchinaja robeschas teefas eestatam ne tikai pee šoda mehra noteischanas, bet ari pee šoda mihtinatichanas un peeschkihra teefnesim brihwibu pašam noteikt wainu mihtinoschos apstahklus. Pats par šewi šaprotams, ta pilniga šoda nenoteiktiba naw šastanojama ar peršonigās brihwibas jehdseenu, kuru peršona eeguwa par til dahrgu zenu. Prašiba peh3 šoda noteiktibas eetilpst šabeeatribas teefistuma apšinā, likums nedrihsti šho apšinu ignoret un špehji radikali pahrweidot teefiskos institutus. Uzimredšot, šheit ir nepeezeeschama pašahpeniba un kompromiša weidā japeelauj noteikt maksimālo šoda mehru. Šee ir tee eerobeschojumi un korektiwi, kuras dšihwe praša no nenoteikto špreedumu idejas. Šomehr šoda pagarinašhana ari pahri par špreedumā noteikto laiku prinzipā ir pilnigi peelaischama, ja noteiktā laika noteefatais naw islabojees. Utteezibā us to pilnigi pareiši šata prof. Šaganzewš: „Ja zeetuma administracijai dod teešibas šoda laiku šaišinat (pirmstermina atšwabinašhana), tad tapeh3 gan nepeeschfirt winai teešibas eestlodšjuma laiku ari pagarinat, ja wina atrod, ta apzeetinātā atšwabinašhana apdraud šabeeatribu un radis tuhlin jaunus noseegumus.“¹⁾ Šomehr Šaganzewš turklaht wehl praša likumā noteikt terminu, lihds kuram špreedumā noteikto šodu drihsti pagarinat. Žiti autori, turpretim, neatšihst nelahdus terminus un praša pilnigi nenoteiktus špreedumus. Wišeem pa preešchu eet antropologiskās školās peekriteji, kuri noseedsneeku neatšihst par normalu zilwešu un ta šifškā un pšichiskā konstrukcijā atrod ihpatnejus tipiskus truhtumus. Peh3 wina mahzibas šods ir šawā šinā ahršteschana, kuras ilgumu noteikt eepreešch nemas naw eespehjamš. Par pilnigu šoda nenoteiktibu eestahjas ari wahzu pšichiats Kreplins, kurš šata: „Zilweš ir pilnigi nebrihwš, bet noseedsneekš ir eedšimtibas zelā mantoto un wehlaš dšihwē eeguhto eespaidu produkts. Šoda rakšturš janoteiz atkaribā no wina mehrkeem, t. i. labošchanas un šabeeatribas apšargašchanas, tapeh3 ari racionālā šodu sistemā ir nepeezeeschama šodu indiwduališechana, bet to war panahkt tikai tad, kad šoda ilgumu eepreešch nenoteiz. Šeefa ir kompetenta tikai išschfirt jautajumu par apšuhšetā wainigumu un norahdit eestahdi, kurā noteefatais eeweetojams. Šodam jaturpinas til ilgi, šamehr wehl peršona šabeeatribai ir bištama.“²⁾

¹⁾ Русск. угол. право, II. šehjums, 1382. Ipp. (1902. g.).

²⁾ Žitets peh3 Šchawrowa apzerejuma: „Неопределенные приговоры“, Журн. Мин. Юст. 1903. г. № 9, 68. Ipp.

Somehr tik plaščā nostahdijumā šchis jautajums juridiskā literatūrā naw atradiš peekriščanu. Pat pret relatīwi nenoteikteem špreedumeem ir stipri eebildumi. Starp zitu aifrahda, ka nenoteikts špreedums preekšč noseedsneeka nebuhs atbaidoššs, jo winsch weenmehr zerēs eeflodšijumā pawadit wišihfako laitu. Bet ja jau fodu ir eespehjamš ari pagarinat pahri par teefas noteikto laifu, tad, leefas, tahdai nenoteiktibai wajadsetu buht par fewiščki derigu lihdselli preekšč atbaidiščanas no noseegumu pašrahdaščanas, jo katra šahwolka nenoteiktiba rada pšichifšas nospeestiabas šajuhtu. Teefchi tadehl nenoteikts šods noderēs par drošču prewentīwu lihdselli, daubš droščafu, nekā pilnigi noteiktaiš šods. Bes tam wehl aifrahda, ka labošana, uš kuras pamatojas nenoteikto šodu ideja, naw peemehrojama gadijuma noseedsneekteem, un ka toš wajaga tikai atbaidit. Bet kā mehš redsejam, nenoteiktee šodi ir fewiščki atbaidošchi, jo zilweks pilnigi nesin, zil ilgi winam par šamehrā neezigu pahrkahpumu buhs japawada apzeetinajumā. Dašchi eebilst, ka zeetuma reščhimam naw nela kopeja ar dšihwi brihwibā, un ka ja noteefataiš ir peemehrojees šchim reščhimam, tad tas wehl nebuht nenofišmē, ka winsch ir šagatawots dšihwei brihwibā.¹⁾ Šchis eebildums ir pawirščš. Ja zeetums peeradina zilweku pee darba, atturibas un kahr-tibas, apmahza to amatā, weizina ta intelektualo un moralifko attihstibu, tad lihds ar to winsch mahza ari zilweku apfinigi išeetot šawu brihwibu. Wehl masal eeweħribas pelna aifrahdijums, ka moralifkai labošchanai ween naw nofišmes, ja nenoweħršč ari noseedsibas soziales faktoruš. Bet noteikts šods tatschu ari nespehj eespaidot šchos faktoruš. No otras pušes, weizinot noteefatā intelektualo attihstibu, apmahzot to amatā un peeradinot to pee kahrtiga darba, zeetums atweeglina winam nowehrst truhkumu un tahdā kahrtā indirekti dara eespaidu ari uš noseedsibas sozialeem faktoreem. Nopeetnafu eeweħribu pelna aifrahdijums, ka likumā naw eespehjamš paredset labošchanas pašimes, kapehž zeetuma administrazija ir pilnigi neaprobeščota eeflodšijuma laifa noteiščhanā. Šchahdas patwalas nowehršchanai eeteiž daščadus lihdselluš. Par peemehru, prof. Listš šoda ilguma noteiščhanai eeteiž komišiju no zeetuma direktora, profurora, ismelleschanas teefneščā un diweem eeweħleteem lozeķteem: weena kriminalteefibu sinatneš representanta un weena no patronata beedribas. Nenoteikto špreedumu pre-tineeki, turpretim, aifrahda, ka komišijas lozeķli apzeetinatos peeteefošchi labi nepahršinās un kapehž teem buhs pilnigi japalaujas tikai uš zeetuma direktora atfinumeem. Bet tā ka pehž peedsihwojušču pehtneeku aprehšineem pat wišzentigakais zeetuma direktors nespehj seedot katra apzeetinatā nowehroščhanai wairaf par 10 minutem laifa mehnesi, tad winam šaws eeflatis šawufahrt japamato uš zeetuma šemako kalpotaju nowehrojumeem. Somehr šchis eebildums ir stipri weenpušigš. Apzeetinato dižiplinaree pahrkah-

¹⁾ Люблинскій: „Неопредѣленные приговоры“, Журн. Мин. Юст., 1904. г., № 2., 99. стр.

pumi ir wišlabakais wina uswešchanàs rahditajs. Tee jaeeraksta fewiſčtã usleekamo ſodu grahmatã, kuru zeetuma augſtakã adminiſtrazija arween pahrbauda. Romiſijas ložekleem ta sneegs peeteekofſči dauts objektivã materialã zeetuma direktora atſinumu kontroleſčhanai. Beſ tam, kã to eeteiz daſchi autori, ari teefu war peeaizinat nemt dalibu ſoda ilguma noteikſčhanã. Man leekas, ka taš buhtu wišpareiſakais ſči jautajuma atriſinajums, kaš noteefatam sneegtu wišwairaf garantiju. Patwala plaukſti tiſtai tur, tur naw kontroleš. Bet ja eerednim buhš pahrleeziba, ka wina darbibu ruhpigi kontrolè un ka par neleeitibam wina ſagaيدا fods, tad patwala, ja ari nebuhš pilnigi iſſkausta, taſ wišmas loti ſtiprà mehrã aprobeſčota. Ja zeetuma adminiſtrazijai par ſawu darbibu buhš pahrkats jadod teefai, tad wina beſ peeteekofſča eemeſla ſodus nepagarinàs. Wehl ziti aiſrahda, ka ja apzeetinatais leekuligi padodas zeetuma diſziplinai, tad taš wehl nebuht neleezina par wina laboſčhanos, bet tiſtai par wina wiltibu, un ka tapehž nenoteiktaiš fods pabalſta wiltibu. Bet newajaga aiſmirſt, ka pehž nenoteikto ſpreedumu ſiſtemas noteefatam nepeeſčkir wiš uš reiſi pilnigu brihwibu, bet papreekſču paraſti tiſtai iſmehginajuma weidã wina noſaziti atſwabina uš 6 mehneſcheem ar peedraudejumu, ka ja atſwabinatais ſčini laikã nekreetni ušwedifeeš, to eeweetos atpakal zeetumã. Weenigi ar wiltu iſturet ari ſčo pahrbaudijumu nelahdã ſinã naw eeſpehjamš. Gluſchi tahduš paſčuš eebildumuš war zelt ari pret pirmſterminã atſwabinaſčhanu, kuru prof. Lublinkſiš tiſ ſilti eeteiz. Nenoteikto ſodu neweens neuſſkata par lahdu idealu, kuzam naw ſawu truškumu. Runa ir tiſtai par to, ka ſči ſiſtema ir leetderigaka nekã tagadejã, kã no ſabeedriſkã weedolla (ſabeedribas droſčhibas garanteſčhana), tãpat ari no perſonigã (noſeedſneeka laboſčhana). Tã ka winas mehrkiš ir noteefatã laboſčhana, tad wina atlauj wišplaſčakã mehrã peemehrot penitaroš eeſpajdojuma lihdekkuš noſeedſneeka perſonaš ihpatnibam. War dauts ihſu laiku teefneſiš redſ ſawã preekſčã aſuhdſeto, lai wareiu to pareiſi ſapraſt un ſaſtanã ar wina wainigumu peeſpreeſt tam atteezigu ſodu. „Ka aſuhdſetam peeſpreeſč 5 waj 6 nedelaš, waj ari 2 mehneſčuš zeetuma, taš wairaf atkarajaš no nejauſča teefas kolegijaš ſaſtahwa, no teefneſča ſubjektiveem eeſtateem, no wina aſinſrinkeſčhanas un gremoſčhanas, nekã no noſeeguma ſmaguma“, tã rakſta weens no dominejoſčdãš atmaſkaš teorijaš peekritejeem — Wachš.¹⁾ Tapehž ari klaſifikãš ſkolaš peekriteji pirmſterminã atſwabinaſčhanu uſſkata par loti wehlamu, kã fewiſčtu tahlakas ſoda individualiſeſčhanas weidu. Bet wini ir kategorikſti pret katru teefas noteikta ſoda pagarinaſčhanu. Tã zeetuma adminiſtrazija ir ſpeeſta noteikto laiku eeſlodſijumã pawadijuſčo apzeetinato atſwabinat, kaut ari wina buhtu pilnigi pahrleezinata, ka tuhlin otrã deenã pehž atſwabinaſčhanas taš paſtrahdãš jaunu noſeegumu, — jo nelabojamibu, nozeetinatišu ir weegliſi

¹⁾ Žitaiš pehž Ščhilmana apzerejuma: „Три основные вопроса угол. права“, Журн. Мин. Юст., 1904. г., № 2., 36. стр.

pasihit nekà laboschanos. Zetuma difziplinas stuhrgalwiga neewehroschana, reebums pret darbu un mahzibam, rupja istureschanas pret administraziju — tas wis nepahyprotami leezina, ka noseedsneets naw islabojees. Bet nestatotees us to, tahds fabeedristai eefahrtai azimredsot nepeelahgots zilweks no zetuma ir jaatwabina, lai pehz dascham deenam winsch atfal turp atgreesos. Ja mehš fodu ufflatam par lihdselki, ar kura palihdsibu labojot noseedsneeku, mehš nodroschinam fabeedribu no noseegumeem, tad naw schaubu, ka heiflabotu apzeetinato no eeflodsfijuma atswabinat nedrihst. Ja fabeedribas intereses (fabeedribas droschiba) fanahť konfliktà ar atsewischkas personas interesem (noteesata perfoniga brihwiba), tad papreefchu ir janodroschina pirms, zenshotees pehz eefehjas mafal aprobeschot pehdejàs. Scho minimumu peeteekofchà mehrà mehš garantejam noteizot, no weenas pufes, peelaischamo foda maksimumu un, no otras pufes, nodibinot fewischku komisiju, kura periodiski sapulzejas un kontrolè eeflodsfijuma ilguma eemeslus. —

Rà heidsamo eebildumu pret nenoteikteem spreedumeem apluhkosim aisrahdiijumu, ka zetuma administrazijas intelektualàs un moraliskàs attihstibas lihmenis parasti ir loti sems, tà ka wina nemas naw spehjjiga weikt til atbildigu usdewumu, tahds ir eeflodsito laboschana. „Buhtu nepeelaischama utopija, ja domatu, ka zetums, kusch lihds schim laifam ir bijis par noseedsneeku samaitaschanas weetu, pahrwehrtisees par schichstitawu, kur zilweks atdsimst.“¹⁾ Bet ja nu til swariga usdewuma weifschanai zetuma administrazija naw peeteekofchi sagatawota, tad, leekas, mehš waram nahť tiki pee atfinuma, ka wina ir janostahda peenahzigà augstumà, bet tas wehl nebuht neleezina, ka nenoteikto spreedumu sistema ir nederiga. Ramehr fodu ufflatija tiki par atmasu, kurai etiskee prinzipli ir pilnigi feweichi, tikmehr zetuma administraziju fastahdija bes fewischkas islases. Bet ja nu zetumam sprausch jaunu, augstaku mehrki, tad ir pilnigi dabigi, ka ari zetuma personalam usstahda augstakas prasibas. Kad pirmsreformaš teesàs sehdeja peefehdetaji, kuru gariga bagascha fastahdijàs no nedaudsu likuma pantu sinaschanas un kuri likumu peemehroja pilnigi mechaniski, winu moraliskàs juhtis dahwanu peenemschanà no prahwineekeem neatrada neka peedausiga. Kad teefa pahrwehrtàs par likumibas fargu, kas neatkarigs no administrazijas, tad kanzellistu-peefehdetaju weeta nahza teefneschi ar augstako juridisko isglitibu un attihstitam moraliskam juhtam, nesawtiba tad kluwa par teefas darbineeku zehlato tradiziju, kuras dehl tee ispelnijàs zeenibu un ustizibu.

Rahdam noseedsneeku schkiram japeemehro nenoteiktee fodi? Ja noseedsneeka sozialà peelahgoschana ir katra foda mehrkis un ja nenoteiktis fods schi mehrka schneegschanai ir fewischki noderigs, tah, pilnigi dabigi, winsch ari japeemehro wisam noseedsneeku schkiram. Bet tà ka paraduma noseedsneeki un it fewischki rezidiwisti fabeedribai ir wisbihstimatee, tad ne-

¹⁾ Люблинский, „Неопределенные приговоры“, Журн. Мин. Юст., 1904. г., № 2., 100. стр.

noteiftee fodi galwenà fahrtà japeemehro fchim noseedsneeku fchëiram. Daschi, warbuht, eebildis, fa stary fcheem noseedsneekem daufi ir pilnigi nelabojami. Bet, wispirms, teoretiski naw peerahdits, fa nelabojami noseedsneeki wispahp pastahw, un, otrahrt, neweetà ir runat par neislabojameem noseedsneekem, tad fodu sistema par foda mehrki uffata atmatju un par labofchanu nemaf nedomà. Pilnigi pareis ir prof. Lubinska aistrahdijums, fa noseedsneekem, kuri noseegumus pastrahdà aif pahrleezibas, p. p. politiskeem, duelanteem, nenoteikis fods naw peemehrojams; tas pats fakams par fifa intereschu pahrfahpejeem. Leetderibas labà buhtu wehlams noteikt ari masato foda mehru, no kura fahkot foda nenoteiktiba buhtu peelaischama. Ja eeflodfijuma ilgums nepahrfneeds weenu mehnesi, tad, man leekas, foda nenoteiktibai naw weetas, jo noseedfigais nodarijums, par furu fchahdu fodu usleef, ir pahraf neezigs.

Sagad apluhkofim, fà nenoteiktus fodus peemehro dshwè. Rà nofazitàs foda atlaischanas, tapat ari fchi instituta dshimtene ir Amerika. Nenoteiktos fodus pirmo reisi fahka peemehrot 1878. g. Elmiras zeetumà eeflodfiteem noseedsneekem. Schini zeetumà tureja no 16 lihds 30 g. wezus pirmo reisi foditus noseedsneekus, kuri litàs buht labojami. Soda minimumu teefa nenoteiza, bei maksimums newar pahrfneegt par doto noseegumu lifumà parebseto augstato fodu. Eeflodfitee fadaliti trihs fchëiràs ar progresiwi mihtstaku reschimu katrà no tàm. Pahreju no weenas fchëiras otrà noteiz pehz nowehrtejuma numuru sumas par labu uswehchanos, fchaklu darbu un zentigu mahzifchanos skolà. Par atswabinaschanu lemj peezu direktoru padome. Skolas mahzibas un profesionalà isglihtiba nostahditas preekschfshimigi. Skolas mahzibas fahkas ar laifschanu, rakstifschanu un nobeidsas ar politifko ekonomiju, filosofiju un etiku. Zeetuma darbnizàs mahza 34 daschadus amatus un mahkfas. Preeksch eeflodfiteem zeetumà isdod fewifschku awisi. Rattru deenu eeflodfiteem dod galas ehdeenu. Peenahzigu wehribu peegreesch ari eeflodfitee fifstlai attihstibai, teem pasneeds wingrofschanu un pat kara eerindas mahzibu. Islabojuschos papreekschu nofaziti atswabina uf 6 mehnescheem, un kas fcho laiku fahrtigi nodfihwo, to atswabina pilnigi. Schis atswabinajamà noseedsneeka eepreekschejais ismehginajums brihwibà ir loti labs kontroles lihdsfeklis, waj atswabinatais teefcham ir islabojees un peelahgojees fabeedrifkai eefahrtai. Tas ir tiltis stary diweem daschadeem frasteem, stary zeetuma spaidu reschimu un brihwa pilfona dshwi. Un ja fcho tiltu ismehginajamais laimigi pahreet, tad ir pamats domat, fa winsch teefcham islabojees. No fewifschka fwara ir ari tas, fa zeetuma administrazija pehz apzeetinatà atswabinaschanas gahdà winam nodarbofschanos. Un ja ari teefa un zeetums nespehj nowehrft noseedfibas soziales faktorus, truhtumu, besdarbu u. t. t., tomehr ruhpejotees par atswabinato materialà stahwokka uslabofchanu, fcho faktoru eespaidu war stiprà mehrà wahjinat. Un Amerikà fà zeetuma administrazija, tapat ari teefa ne titai foda un labo,

bet ifleeto ari wiſuſ lihdſektuſ, lai noſazitti atſwabinatam, pehz eeſpehjaſ, atweeglinatu zihnu ar nelabwehligem ſozialeem apſtahleem.¹⁾ Geſchoſ Seemel-Amerikaſ ſchtatoſ eeweſti ſpeziali zeetumi, tà ſauzamee reformatoriji, ar nenoteikteem ſodeem peemehrotu reſchimu. Bet waj nenoteikto ſodu peemehroſchanai ari zeetumſ ſpeziali eerihſojamſ? Ja katra zeetuma mehrkiſ buhſ noſeedſneeku laboſhana, tad ari katrſ zeetumſ ſchim noluhſtam buhſ derigſ un ſpeziali reformatoriji nemaſ naw wajadſigi. Liſtiſ atrod, ta nenoteikto ſodu ſiſtemu war iſweſti katrâ zeetumâ. Uri diwoſ Amerikaſ ſchtatoſ noſeedſneekem nenoteiktoſ ſoduſ peemehro paraſtoſ zeetumſ.

Par noſchehloſchanu ſtatifiſta Amerikaſ noſtahdita loti wahji un taſ dod eemeſtu apſchaubit Elmiraſ zeetuma optimiſtiſtoſ aprehſinuſ, pee kureem iſlaboto noſeedſneeku ſkatiſ ſaſneedſ 83,3%.

No Ciropas walſtim nenoteiktoſ ſoduſ eeweduſi titai Norwegija. Behz norwegu ſodu liſkumeem, iſteefajot apſuhdſibaſ leetaſ par rezidiwiſteem un taħdâm perſonam, kuraſ wairaklahrt paſtrahdajuſchaſ ſewiſchki ſmaguſ liſumâ paredſetuſ noſeegumuſ (p. p. ſleplawiba, laupifchana u. t. t.), ſwehrinateem peeſehdetajeem ir jauſſtahda ari jautajumſ par ſcho noſeedſneeku bihſtamibu ſabeedribai. Ja ſwehrinatee uſ ſcho jautajumu atbild poſitiwi, tad teeſa noteiz apſuhdſetam titai ſoda minimumu, kuru war trihſkahrtigi pagarinat, tomehr ne wairak tà lihdſ 15 gadeem. Par atſwabinaſchanu lemj ſewiſchka komiſſija, kura ſaſtahdâſ no zeetuma direktora, teeſneſcha, prokurora, teeſleetu miniſtrijaſ un polizijaſ preekſchſtahwjeem. Râ redſam, minetaiſ liſumſ pilnigi apmeerina leetderibaſ praſibaſ, kuraſ dſihwê uſſtahda pee nenoteikto ſpreedumu idejaſ realiſeſchanas. Buhtu wehlamſ, ta ari mehſ iſmehginatu nenoteikto ſodu ideju un eeweſtu tamlihdſigu liſumu. Titai pehz manas pahrleezibaſ leeki ir uſſtahdit jautajumu par tit ſmagu noſeedſneeku bihſtamibu, taħdi ir ſleplawaſ un laupitaji, un turklaht wehl praſit, lai wini par ſchahdeem noſeegumeem buhtu jau agrak ſoditi. Par noſeedſneeka bihſtamibu par daudſ ſkaidri leezina ari weenreiſigâ ſleplawiba aplaupifchanaſ noluhkâ, un tapehz bihſtamibaſ konſtaleſchanai praſit wehl pehz ziteem upureem ir pilnigi leeki. Tapehz ari jautajumſ par noſeedſneeka bihſtamibu jauſſtahda pee katra ſmaga noſeeguma, un poſitiwâ gadijuma japeemehro nenoteiktiſ ſodſ.

Paraleli ſchim mehginajumam jazenſchaſ pamasaſ ari pazelt zeetuma adminiſtrazijaſ intelektualaſ un moraliſtaſ attihſtibaſ liħmeni. Ugraf no winas praſija titai ſchauru iſpildſochu darbu, tagad winai atweraſ plaſchſ audſinoſcha darba apwahrſniſ. Sabeedribaſ eeſtatiſ par zeetuma reſora kalpotajeem japahrweido. Wiſpirmiſ ir jauſlodo winu materialaiſ ſtahwofliſ un lihdſ ar to kandidateem uſ ſcho deeneſtu jauſſtahda augſtaſaſ praſibaſ. Zeetumi janodod peedſihwojuſchu juristu pahrſinâ. Uri ahrſtam ar balſſ

¹⁾ Manſ apzerejumſ: „Jauni apwahrſchni teeſu darbiba“, „Teel. Min. Wehſtn.“ 1922. g. N° 3.

teefibu jaetilyft zeeetuma komitejā. Warbuht ſchahda reforma loti dahrgi ifmakfās? Jo wairaf ſagatawots ſawam amatam buhš zeeetuma personāls, jo wairaf ſamaſinaſees walſis iſdewumi par zeeetumu uſturedſhanu. Anglijā (Glasgo pilſehtā) un Amerikā (Maſatſchuſetas ſchtatā) ir zeeetumi, kuri patei-zotees razionalam darbu noſtahdijumam pilnigi uſtura paſchi ſewi.

Newajaga nemaf buht praweetim, lai pateiktu, ka nenoteikteem ſodeem peeder nahlotne. Determiniſma gaiſma atdarĳa zilwekam azis un eerahdĳa winam dabā iſhto weetu. Spofchee, atdſemdinofchee ſinatnes ſtari ar katru deenu wairaf iſflihdina miſtizĳma miglu un gadu ſimtenus zilwezes garu nomahzofchās iluſtĳas ſabruht weena pehz otras. Weena no ſtiprakām ſtarp tām bij iluſtĳa par zilweka gribas brihwibu, kuru ar ſewiſchku labpatĳtu kul-tiweja baſnĳzas dogma. Sem ſchis iluſtĳas eepaida noſeegumu uſſtatĳa par launaš gribas produktu, un ſodu uſlika, lai ſchaj gribai atreebtos. Wiſa ſodu ſiſtema pamatojās uš atmakfās. Bet tiſlihdš zilweks ſaprata, ka pa-ſaulē wiſš ir padots nepahrkaſjamam zehlonibas likumam, iluſtĳa par gri-bas brihwibu ſabruka. Uri uſſkats par noſeegumu pahrgroſtĳās. Noſeegumu tagad uſſkatĳa kā daudsu faktoru rezultatu, kuri darbojas gan noſeedsneeka perſonā, gan ahrejā paſaulē. Utmakſai wairš nebĳ weetas un ſoda nepee-zeeſchamibu pamatoja ar ſabeedribas intereſchu apſargafchanu. Moralĳſto juhtu aitiſtĳiba atſtahja eepaidu ari uš ſodu; par noſeedsneeku ſahka ruhpe-tees un domat par wina labofchanu ar ſoda palĳhdſibu. Bet tā ka iſla-bot un pahraudſinat zilweku noteiktā laikā naw eeprehjams, un at-ſwabĳnat no zeeetuma tahdu apzeetĳnato, kurſch azimredſot tuhlin pehz atſwa-binaſchanaš paſtrahdās jaunu noſeegumu, noſihmē tiſhchā prahtā apdraudet ſabeedribas droſchibu, turpreti turet apzeetĳnatumā iſlabojuſchos ir netaiſni un neleetberigi, tad ari ſoda ilguma eepreeſchnoteikſchana ir atmetama. Šā rodaš nenoteikto ſodu ideja. Kā katrai jaunat idejai, ari winai ir daudš ſihwu pretineeku, bet neſtatotees uš to, winu pamaſam ſah! peemehrot dſihwē. Wiſeem papreeſchu gahja Amerika. Pehz tam ſcho inſtitutu pah-nes uš Ķiropu (Norwegĳa), bet jau ſtipri aprobeſhotā weidā. Bet waj to paſchu zeku negahja ari ſoda noſazĳta atlaiſchana, kuro ſahlumā guwa tiš daudš aſu uſbrutumumu, bet tagad atſihya no wiſas kulturelās paſaules?

U. U g r j u m o w s.

Peē jautajuma par jaunās formas femes grahmatu eewefchanu Latgalē.

Tā ka pasaules kara laikā teefu eestahdes un archiwi no robeschu kara joflas ewatueti un Latgale ifdalita no Witebfkas un Plefklawas gubernam, tad Latgalei lihds fchim laikam naw pašchai fawu femes grahmatu un registru, un wiši mehginajumi, dabut atteezigās grahmatu dalās — registruš un femes grahmatu dokumentuš no Padomju Kreewijas Plefklawas un Witebfkas notarialeem archiweem, pagaidam ir palikufchi bef fctmem.

Tahdos apstahkloš rodās jautajums par winu atjaunoſchanu. Somehr par tahdu tihri mehaniſtu atjaunoſchanu, kaut ari tai lahrtibā, lahda pare-dſeta noteikumos 1917. g. februara rewoluzijā Peterpili ſadeguſcho femes grahmatu un registru atjaunoſchanai, moſtās ſinamas ſchaubās. Rā ſinams, femes grahmatu ſiſtēma Latgalē, pamatota uſ X. ſehj. I. dalās materialeem noteikumeem, aſi atſchēkiras no tās hipoteku ſiſtēmas, kura ir ſpehlā pahrejā Latwijās dalā. Newajag peemirſt, ka Reetumlatwijā, t. i. Wiſſemē un Kurſemē ſpehlā efoſchās materialās ziwilteefiſbās (weetejo ziwillikumu kop-jums) nodomats tuwatā nahlotnē atteezinat ari uſ Latgali un nepeezeefchamee preefchdarbi jau top iſweſti, jo naw peelaujams, ka til maſā walſti, lā Latwija, buhtu ſpehlā diwi ziwilkodefſi, kuri aſi atſchēkiras weens no otra; bef tam kreewu likumdewejs jau ſen bij nodomajis eewefſt Kreewijā X. ſehj. I. d. weetā jaunu ziwilkodefſu, kurſch ſawos galwenos pamatos peeeet tuwu weetejo ziwillikumu kopojumam; ſtaidra leeta, ka atteeznot uſ Latgali weet. ziw. lik. kop., buhš tur jaewed ari Reetumlatwijā paſtahwoſchā publiktā hipoteku ſiſtēmu teefiba apſtiprinaſchanai uſ nekufſtameem ihpaſchumeem un ſakarā ar to janofaka tahdi paſchi noteikumi par femes grahmatu leetu weſchanu, lā Reetumlatwijā.

Œhee apſtahkli newiſus wed uſ domam: waj agratās paſaubetās femes grahmatās un registroš eewefſtos eerakſtijumus atjaunojot, newajadſetu mehginat tai paſchā laikā ari Latgaleš notarialajā archiwā noteikt tahduš paſchuš femes grahmatu registroš, lahdi peenemti Reetumlatwijās femes grahmatu nodalās, bet paſchuš eerakſtus un eerakſtu eewefchanas darbwedibu peelihdſinat Reetumlatwijā paſtahwoſchai lahrtibai, protams, ziktahl taš eefpehjamš, tuhlin nepahrgroſot Latgalē ſpehlā efoſchoš materialoš likumuš. Peenemot Latgalē par pamatu ſcho jauno Reetumlatwijā paſtahwoſcho lahrtibu eerakſtiſchanai femes grahmatu registroš un eewedot ſchai lahrtibai pilnigi peemehrotuš femes grahmatu registroš, warbuht, ifdotoš bef jebkahlā ſahpiga agratās ſiſtēmas lauſuma ſagatawot walſts ſaimneeziklai attihſtibai,

loti svarīgās hipotēku sistēmas eeweschanu Latgalē, apweenot ņhai sinā ar weenu wiŝpahreju ņhrtibu abas Latwiŝas walŝis dalas un tai paŝchā laikā atjaunot paŝaudetās un loti nepeezeeŝchamās ņemes grahmataŝ.

Lai atŝihu, ŝi nepeezeeŝchami eewest Latgalē publiŝku hipotēku ŝistemu teeŝibu apŝtiŝrinaŝchanai uŝ nekuŝtameem ihpaŝchumeem, un lihdi ar to noŝkaidrotu iŝŝchriŝibu ŝtarp ņcho Reetumlatwiŝā paŝtahwoŝcho ŝistemu un to mineto teeŝibu apŝtiŝrinaŝchanas ņhrtibu, kura ir ŝpehķā Latgalē pehŝ X. ņehj. I. d., — wiŝnoderigaki ir eepreeŝch paŝrbaudit, ņahdas ir Geŝchreewiŝā un tā tad ari Latgalē ŝpehķā eŝoŝchās nekuŝtamu ihpaŝchumu teeŝibu apŝtiŝrinaŝchanas ņhrtibas ŝiŝiŝlās ihpaŝchibas.

ŝhīs ŝistēmas rakŝturigās ņawadibas, kuras tai paŝchā laikā iŝtaifa ari winas negatiwo puŝi, ir ņeŝoŝchās:

I. ŝhi ŝistema naw atŝlahta jeb publiŝka.

Lai gan par ņatru nekuŝtama ihpaŝchuma paŝreju waj ihpaŝchuma teeŝibu eerobeŝchojumu uŝ to, ņā ari par eeweschanu waldischanā mehdiŝa ŝludināt ņenata ŝinojumō (ŝl. Not. liķ. 179. un 180. p. un ŝiw. proz. liķ. 1431. p.), tad tomehr ņchee ŝludinajumi, eewetori ņenata iŝdewumā, kura neweens nelaiŝja, daŝchreiŝ ar leelu nowehlojumu, nelahda praŝtiŝka mehķa neŝafneediŝa, iŝnemot warbuht to, ņā dewa walŝiŝ ŝinamu eenehmumu.

No otras puŝes, ņemes grahmatu regiŝtri, kureem pehŝ liķumbeweja domam wajadŝeja apweenot wiŝas ŝinas par teeŝibam, ņahdas paŝtahw uŝ ņatra apgabala nekuŝtameem ihpaŝchumeem, ari neiŝpildija ņcho ņawu uŝdewumu, jo wineem nebij peeŝchēirta juridiŝka noŝihme un ar teeŝibu eerakŝtiŝchanu winō nebij ņaiŝtita ne pati teeŝibu eeguħŝchana, ne wiŝpahrkautņahdas praŝtiŝkas ņekas.

ņemes grahmatu regiŝtri eeguwa ŝikai kanzlejas uŝŝchiramās grahmataŝ rakŝturu, kurŝch teem nenodroŝchinaja ne ņatura pilnibu, ne ari tizamibu. Pehŝ Geŝchreewiŝas liķumeem, atŝlahtibas noluhķeem wehl paredŝetō ņewiŝchēō nekuŝtama ihpaŝchuma waldischanā eeweschanas iŝtitutō, ar kuru paŝludinaja nekuŝtama ihpaŝchuma teeŝibu paŝreeschanu uŝ jaunu ihpaŝchneeku (ŝl. ŝiw. proz. liķ. 1424.—1437. p. p., notariata liķ. 179. p. un X. ņehj. I. d. 707. un 991. p.).

Bet iŝludinaiŝchanas weidiŝ — eeweschana waldischanā jau ņen paŝaudēiŝ ņawu rakŝturu ņā atŝlahtō ŝwinigō paŝinojumō ņaimineem un palizō par weentahrkŝchu kanzlejas formalitati, ņas paŝtahw eeweschanas rakŝta ņaŝtahdiŝchanā un iŝdoŝchanā un nereti noteek newiŝ nekuŝtama ihpaŝchuma atraŝchanās weetā, bet teeŝu priŝtawa darbistabā.

Tahdā ņahrtā jaatŝiŝt, ņā ne atŝlahtibu, ne ar to ņaiŝtito teeŝibu tizamibu Kreewiŝā lihdi ņchim ŝpehķā biķuŝē ņemes grahmatu ŝistema nedewa.

II. Otra minetās ŝistēmas negatiwā puŝe ir uŝ nekuŝtamu ihpaŝchumu atteezōŝchōō teeŝibu apŝtiŝrinaŝchanas buhtibas un ņeku nenoteiktiba.

Wispirms, likums nekur nenofaka wispahreju peenahkumu, apstiprinat teesibas. Pantu, lihdsigu weet. priw. lit. kop. 810.—813. pp., X. sehj. I. dala naw.

Lai gan pehz not. lit. 167. un 168. pp. wezafais notars apstiprina aktus par nekustamu ihpashumu tikai pehz tam, kad winam peenesti peerahdijumi, ta schis nekustams ihpashums peeder atfawinatajam waj khlas dewejam faskanā ar ziwillikumu noteikumeem, — tad tomehr naw nostaidrots, kahdeem apstiprinashanas weideem war peeschfirt not. lit. 163. panta minero peerahdijumu nosihmi: tas atstahis wezako notaru eestatam, kureem schai jautajuma istrahda juses loti daschada praktika. Tahlak, lai gan pehz X. sehj. I. dafas 707. p. teesibas us nekustamu ihpashumu teef apstiprinatas: 1) ar semes grahmatu, notarieleem, priwateem waj notara apleezinateem akteem un 2) ar pascha ihpashuma nodoshanu, eewedot wina waldischanā, — tad tomehr, kad ihsti teesibas usskatamas par galigi apstiprinatam, likuma naw noteikts un Kreewijas fenata praktika faistija teesibu pahreeschanu gan ar wezaka notara apstiprinata akta nodoshanu personai, us kuru pehz akta ihpashums pahrgahjis (fl. ziw. kas. dep. spr. № 208/68, № 124/67), gan ar momentu, kad akts tika apstiprinats un eerakstits semes grahmatā ar atsihmi par to semes grahmatu registri (fl. ziw. kas. dep. spr. № 100/87, № 127/78), gan beidsot ar eeweschanu waldischanā, faskanā ar ziw. proz. lit. 1432. p. (fl. ari Побѣдоносцевъ, Курсъ Гражд. Права, т. I, 1892. g. 683.—690. lpp.).

Semes grahmatu registra sinu truhziguma dehl personam, kuras flehdi darijurus par semi, naw eespehjamš pilnigi pareisi issinat, kam peeder nekustams ihpashums, kahdi parahdi us wina guk, waj ihpashneeks naw aprobeshots rihzibas teesibas, jo wifas schis sinas ir istaitas pa daschadeem atwoteem; us nekustama ihpashuma war buht aisleegums, kurfch netihshi palaisis garam, eewahzot sinas aisleegumu un atlahwumu grahmatas. Bes tam, faskanā ar X. sehj. I. d. 420. p., ihpashuma teesibu eeguhshanaī ir nepeezeeshama wifu eepreekshēj o pahreju likumiba, kas fatarā ar ziw. proz. lit. 1180. un 1181. pp. dod eespehju apstihdet nekustama ihpashuma eeguhshanas pareisibu pat tahdā gadijumā, ja tas eeguhts atlahdā uhtrupē, un lihds 10 gadu notezeschanai ņo pirkshanas waj eekihlajuma lihguma flehghshanas, eekihlataja waj tahda wina preekshgahjeia ihpashuma teesibas weenmehar war apstihdet waj atsiht par neefoshām, jo negrosamibas prinzijs atteeziba us semes teesibu eeguhshanu Kreewija naw atsihts (sal. ziw. proz. lit. 1130. p. 1. pft.).

Beidsot jaaisrahda, ta pehz X. sehj. I. dafas spehta esofchais likums par eeguhshanas noilgumu (533. p.), kurfch neprasa ne bonam sudem, ne justum titulum, padara semes teesibas wehl nedroschakas un nenoteiktakas, jo neweens nefad newar buht pahrlleezinats, ta nekustams ihpashums, kurfch

peh3 semeš grahmatu registra ir uš sinamaš perſonaš wahrda, wehl joprojam winai peeder un naw ſaudetš noilguma zela.

III. Beš atſtahtitã negatiwã pušem wehl jaaiſrahda uš ahrfãhrtigi ſareſchãgito prozeſu pee tahdu aktu noſlehggãanaš, kuri atteezaš uš nekustameem ihpaſchumeem: peh3 ſpehlã efoſcheem liſumeem (ſt. notar. liſ. 88., 95., 96., 104., 112., 116., 121., 161., 169., 171., 179. pp., ziw. proz. liſ. 1424.—1426. pp.) wišpirmš 1) jaſaſtahda akta projektš, kuru peh3 tam 2) notariš eerakſta aktu grahmatã, 3) no pehdejdš iſdod iſrakſtu puſei, 4) ſcho iſrakſtu eefneedš wezakam notaram, kurſch 5) aktu eewed ſemeš grahmatã un 6) iſdod no taš teeſigai puſei jaunu iſrakſtu. Tahdã kãhrtã aktu peezaš reiſeš pahrrakſtija, peh3 kam noſuhtija ſludinajumu ſenata ſinojumeem, un tad uš ſewiſchku eeguweja luhgumu apgabalteeſa taiſija lehmumu par wina eeweſchãnu waldiſchãnã, to uš iſpildu rakſta pamata iſdarija teeſu priſtawš waj meerteefneſiš, tã ka nekustama ihpaſchuma teeſibu eeguſchãnaš formalai noſãhrtõſchãnai Kreewijã un peh3 Latgalẽ paſtahwoſcheem liſumeem nepeezeſchamaš iſchetraš iſtanzeš (notariš, wezakaiš notariš, apgabalteeſa, meerteefneſiš waj teeſu priſtawš).

IV. Kreewijã paſtahwejuſchãš un Latgalẽ joprojam paſtahwoſchãš ſemeš grahmatu ſiſtemaš leelš truhtumš ir ahrfãhrtigi apgruhtinata riħziba ar nekustameem ihpaſchumeem un pehdejo leetiſkã teeſibã.

Sakſanã ar X. ſehj. I. d. 1388. un 1630. pp., pahrdot un eekihlat wartikai briħwu nekustamu ihpaſchumu, uš kuru nepaſtahw aiſleegumš. Bet aiſleegumuš, kuri aprobeſcho briħwibu riħkoteeš ar nekustamu ihpaſchumu, peh3 liſuma war eeweſt uš wišdaſchãdãkeem pamateem un neween teeſa, bet ari adminiſtratiwaš eeſtahdeš un amata perſonaš.

Tã, peemehram, top uſliktš aiſleegumš: 1) taiſot obligaziju (X. ſehj. I. d. 1647. p.), 2) nodroſchinot praſibaš (ziw. proz. liſ. 602., 616.—623. pp.), 3) nodroſchinot peedſiħſchãnu uš teeſaš ſpreednumu pamata (ziw. proz. liſ. 1096. p.), 4) dalot zaur teeſu, liħdš daliſchãnaš nobeiģſchãnai (X. ſehj. I. d. 1317. p.), 5) uš kriminalteeſaš ſpreedumu pamata (ziw. proz. liſ. 268. un 1159. pp.), 6) peedſenot walſtiš labã nodewaš, nodokluš, ſõduš (X. ſehj. 2. d. 114. un 118. pp.), 7) iſdodot apleezibaš, ka nekustamaiš ihpaſchumš ir briħwš, kihlã doſchãnai waj pahrwehrſchãnai par neatſawinãnu (not. liſ. 192¹.—192⁴. pp., nolif. par walſtiš uſnehm. un peegaħd. 62.—65. pp. X. ſehj. I. d.).

War ſãzit, ka jebkura, pat loti neeziga naudaš praſiba, jebkurſch uſrehkĩnš no walদিbas eeſtahdeš puſeš war ſãſtit ihpaſchneeku un pilnigi aprobeſchot wina riħzibu ar nekustamu ihpaſchumu, ja winſch neſtahda preekſchã wiſu ſumu, par kuru aiſleegumš uſliktš. Nekustama ihpaſchuma eekihlajumš (iſnemot eekihlajumu krediteeſtahdei X. ſehj. I. d. 1388. p. 2. ptt.), kaut ari par maſu ſumu, laupa ihpaſchneekã eefpehju to pahrdot, pat tai

gadījumā, ja pirzejs ir ar meeru usnemtees parahdu; pat otrreiz eekihlat priwatai personai jau uš I. obligazijas pamata eekihlatu nekustamu ihpašchumu pehž likuma burta (X. sehj. I. d. 1630. p.) ir aifleehts, un tikai teefu praktika, eedama preti dšihweš prasibam, šahla peelaist eekihlajumu pret otro un trescho obligaziju (st. žiw. kaš. dep. špreed. № 88/60. g.).

Leeli peebilst, žif launu eespaidu šchee eerobeschojumi atstahj uš semes kreditu.

Sakarā ar semes kreditu un šewišchki ar ilga termina kreditu stahw jautajums par obligaziju brihwu apgrošibu, nododot tās ar tahlakdošchanas un blanko usrašteem no rokas rokā, un šchai finā (X. sehj. I. d.) materialais likums (1653. p.) šihlas nehmejam kategoriski aifleedš nodot tahlak obligazijas uš usraštu pamata.

Sahdā kahrtā wišas obligazijas war taišt tikai uš noteiktu neilgu terminu un, protams, newar buht ne runas par aifnehmumeem pret obligazijam uš ilgu terminu, — kas ir pareisi organifeta semes kredita galwenais nofazijums.

Šchis ir wiššpilgtakās negatiwās pušes uš X. sehj. I. d. pamata Latgalē špehtā efoščā nekustamu ihpašchumu teefibu apstiprinašchanas kahrtibā: winaš gaitšchi rahda, ka paturot Latgalē agrako nekustamu ihpašchumu teefibu eeguhschanas un apstiprinašchanas kahrtibu, šchi Latwijas dala tiftu padota pilnigam semes-šaimneezifkam šastingumam, jo semes ihpašchuma wehrtiba un raščiba atkarajas no semes teefibu noteiktibas un droščibas un no plasčas brihwibas ar tām rihtotees, bet tas šafneedsams tikai atteezinot uš Latgali to pašču publifko hipoteku sistemu, šura pilnigi šetmigi pastahw pahrejā Latwijas dalā.

Jaaisrahda, ka par Kreewijā pastahwejuščās nekustamu ihpašchumu teefibu apstiprinašchanas kahrtibas negatiwajām pušem jau šen bij pahrlleezinajušees agrakā kreewu waldbiba, šura jau pagahjuščā gadu šimteni nodarbojas ar šcho jautajumu un atšina par katrā finā nepeezeeschamu tā šauzamaš „wottšchinu sistemas“ (вотчинная система) organifaziju, t. i. žiteem wahrdeem publifku semes grahmatu eerihloščanu, peesčšerot wišām šchais grahmatās eerakštitām semes teefibam stingri juridifkās šekas atteezibā uš teefibu eeguhschānu, tahlakdoščānu un dšehščānu, un wišas kreewu žiwilkodekša projekta leetu teefibas ir pilnigi ušzeltas uš minetās publifkās semes grahmatu sistemas pamata (st. kreewu žiwilkodekša projekta 837., 920.—922., 924.—926., 1036., 1041.—1044., 1050., 1052., 1059., 1061.—1073. u. 3. pp.).

Šchai finā jaatšihmē, ka jau tai laikā, kad bijušchās Baltijas gubernās tika eewesta 1889. gada teefu reforma, kreewu waldbiba bij nahkusi pee pahrlleezibas, ka ir nepeezeeschami eewest wišā kreewu walšis teritorijā hipoteku sistemu nekustamu ihpašchumu teefibu apstiprinašchanai, un šchis sistemas „galwene pamati“ jau bij ištahdati 1881. g. 19. maija wišaugštali apstiprinata walšis padomes atšnuma weidā un tapehž 1889. g. bij. Baltijas

gubernam isdotee pagaidu noteikumi semeš grahmatu leetu weščanai bij dibinati uš teem pašcheem 1881. g. 19. maijā apstiprināteem „galweneem pamateem“ nodomatai nekustamu ihpaščumu teesību apstiprinaščanas šahrtibai kreewu walsts eefščeješs gubernās. Šahdā šahrtā jautajumu par to, ka Kreewijā un šewiščhki Latgalē eewedami tee pašči publiktas hipotekas noteikumi, šahdi tagad ir špehā Reetumlatwijā, jau šen bij eepreefšch iščhkih-rušā ari kreewu waldbiba.

Šahlaš, not. liš. 53. p. noteiktā semeš grahmatu registra ahršahrtēja nepilniba dewa eemeslu isdot 1891. g. teefleetu ministra apstiprinātoš noteikumus par semeš grahmatu registra šastahdiščanu un weščanu pehž jaunas formās.

Šchee noteikumi tika eewesti 1882. g. 1. janwari Rijewas apgabala notarielā archiwā (liš. krahj. 699/91. g.), bet no 1894. g. janwara ari Peterburgas, Maškawas, Kašanas, Saratowas, Šarkowas, Odešas (liš. krahj. 1361/93. g.) un Wilnas teefu apgabala notarieloš archiwos.

Waj šchee noteikumi bij atteezinati ari uš ziteem apgabaleem, neišdewās noštaidrot; bet pehdejā ofšizalajā 1914. gada not. liš. isdewumā jaunā semeš grahmatu registra paraugs un noteikumi par šchi registra šastahdiščanu un weščanu naw peelikti.

Ja apluhkojam augščā minetoš noteikumus par semeš grahmatu registra weščanu pehž jaunas formās, tad kriht ažiš ahršahrtiga lihdsiba ar muhšu, Reetumlatwijā pastahwoščo semeš grahmatu registri. Jaunas formās semeš grahmatu registrim par apraugu nemtas wahzu tipa hipoteku grahmatas (Grundbuch); winus wajadseja west pehž nekustameem ihpaščumeem, bet tā ka Kreewijā leelakai dašai nekustamu ihpaščumu truhšt nošaufumu, tad registru rahditaji tika westi tikai pehž ihpaščneeku uswahrdeem.

Katra semeš grahmatu registra lapa katram nekustamam ihpaščumam pastahw no iščetrām dašam (pee mums Reetumlatwijā no usrakšta un 4 dašam): I. dašā top eerakštitas šinas, kas atteezas uš pašču ihpaščumu, II. — uš ihpaščneeku, III. — ihpaščuma teesību aprobeshojumi, IV. — ši-laš, parahdi un zitas ar aišleegumeem nodroščinataš naudas prašibas; katrā dašā eetilpst trihs šlejas (pee mums pirmās 3 dašās 2 šlejas, bet IV. — 5 šlejas): 1) dašas tekoščo numuru apšihmeščanai, 2) atteeziģā dašā eerakštāmām atšihmem un 3) peefšihmem.

(Turpmat beigas.)

W. Šufowšis.

Ministru atbildības institūts vēsturiskās attīstības gaitā.

I.

Walsts tēfibu teoretiski modernās walsts fahumu meklē absolutistajā walsti, kadēh wini fawus apfkatūs parasti eefahka ar fchis walsts eefahrtas formu apluhkofchanu. Ministru atbildības un wispahrigi ministru tā walsts organu jautajumos ir jaseko fchij paraščai, jo ministri wahrda tagadejā nofihmē ir fastopami wispirms absolutistās walsts organu kompletfā. Wehl absolutistās walsts fahumā wisur redsam darbojamees feodalās walsts organus — karala padomes, kas fastahdas no karaliskeem printfcheem un ziteem feodalās walsts waras wihreem. Karala padomes usdewums bija dot padomus monarčam likumofčhanas un administrācijas jautajumos, kas absolutistiskajā walsti šaplufst kopā, tā ari ispidit monarča peenemtos lehmumus un pawehles. Pateizotees pastahwigai jaunu karala padomes lozefku eezelščanai, padomes fastahws arweenu paplaščinajas, tā ka pehdigi monarčs atrada par wajadfigu fwarigafos walsts dšihwes jautajumos apfpreesti tuwako padomeeku jeb „masās“ padomes (kā Anglijā fauza karala intimo padomi), klahbuhtnē. Teorijā karala „maso“ padomi usfata par modernā ministru kabineta preefštezi.

Absolutistā walsts raksturojas ar weenas perfonas gribas pahfswaru par ziteem walsts waras organeem un walsts dšihwes faktoreem. Šhi perfona ir monarčs, kura rokās prinzipieli atrodas walsts wara un tās realifefčhanas wirseena noteifščana. Ministri ir tikai monarča kalpi, kas ispidla monarča pawehles un kam nepeeder tēfības jautat: waj dota pawehle ir likumiga waj nelikumiga, deriga waj neleeteriga. Wini par fawa usdewuma pareisu ispidlščhanu ir atbildīgi tikai monarča preefšhā, kas war pehz fawa eefkata ministrus atlaišt no amata waj fodit. Absolutistiskās walsts ministru atbilba monarča preefšhā fahneeds pat tahdus apmehrus, ka miniftreem nepeeder tēfības atteiftees no amata ispidlščhanas, bet wineem jakalpo tif ilgi, kamehr monarčam tas patihfās. Ministri atbild par fawas darbības likumbu un leetderibu, un tā par nelikumigu tā ari par neleeterigu rihzibu monarčs war uslift weenadus fodus, jo wis, ko wehlaš monarčs, ir likums (quidquid principi placuit, legis habet vigorem), kadēh ihstenibā naw atbildības par leetderibu, tapehz ka katra monarča eegribas neispildifšana teef usluhfota tā likuma pahrakpščana. Lai gan dasču absolutifko walstu „pamatlikumos“ ir mineti gadījumi, fahdos war eefneegt fuhdšibu par ministru rihzibu, tomehr fchis tēfības paleef tikai uf papira, jo wifās fuhdšības teef nodotas „Wisaugstakam eefkatam“, (ka nofata abfolu-

tistiskās Kreewijas „pamatlikums“), kādeht ministru atbildiba jausluhko par atbildibu tikai monarcha preefshā.

II.

Anglijā, wezajā parlamentarisma semē, redsam pirmos ministru atbildibas gadījumus parlamenta preefshā. XIV. gadusimtena parlaments eeguhst plaschafas teefibas kontrolet walsis šaimneezibu un teefat ministrus resp. ministri kluhst atbildigi parlamenta preefshā. Lihds ar to mehš no-manam iswirfamees ministru atbildibas diwus weidus: 1) ministru atbildibu par šawas darbibas likumibu t. i. juridisko, un 2) par letderibu, t. i. politisko atbildibu. Pehdejā gan paleef monarcha rokās un winsch war ministrus atlaist no amata katrā laikā, ja atrod, ka ministra darbiba naw leetderiga, t. i. ministra politiske usfkati ir preteji monarcha usstateem. Somehr blafus karata warai pazelas jau parlaments, kura preefshā ministri ir atbildigi par šawas darbibas likumibu. Ja kahds ministrs, ispildot šawus usdewumus, ir pahrkahpis likumu, tad parlamentam jeh, labaki šakot, Pilsonu palatai (House of Commons) peeder teefiba šaukt šho ministri pee atbildibas teefas preefshā. Anglijas Lordu palata (House of Lords) ir attihstijusees no agrafās Leelās padomes (Great Council), kurai peedereja augstafās teefas funkcijas Anglijā, kādeht augšchpalata ir paturejusi daschas no schim teefu funkcijām. Starp zitu, Lordu palata, pastahwot ministru juridiskai atbildibai, usstahjās tā teefa un isspreeda ministru apshuhdibas leetas. Anglijas konstituzionalā praktika isstrahdajusi schahdeem gadijumeem šeloschu kahrtibu: Pilsonu palata, atrasdama ministra darbībā pretlikumigu rihzibu, eefneedsa šuhdsibu Lordu palatai, kas leetu ismekleja un peenehma lehmumu par wainigumu waj newainigumu, tā ari pirmajā gadījumā peespreeda atteezigu sodu. Augschpalatas funkcijas bija lihdsigās wispahrejo teefu funkcijām, jo tifa eewehroti ari noteikti teefaschanas kahrtibas noteikumi, apshuhdsibu ustructureja špehtā Pilsonu palatas špeziali schim gadījumam eewehleti komisari. Schahdu ministru teefaschanas kahrtibu šauz par impeachment'a prozeduru, kas beeschi beidsās ar apwainotā ministra noteefaschanu. Sods parasti bija bargs — nahwes šods, jo pa leelakai dalai apwainojumi tika zelti par walsis nodewibu. Karalis puhlejās glahbt šawus padomneetus (ministrus), isdodams aktus par noteefato ministru apschehlošchanu. Tā kā monarchs apschehlošchanas teefibas beeschi isleetoja šaunprahctigi, lai glahbtu šawus paklaušgos ministrus un turpinatu walsis pahrwaldišchanu agrafā wirseenā, tad parlaments 1679. gadā peenehma lehmumu, ka karalis newar apschehlot impeachment'a kahrtībā noteefatos ministrus, kas galigi ir formulets 1701. gada trona mantoschanas aktā (Act of Settlement).

Ministru juridiskā atbildiba atrodama wisās Eiropas kontinenta un Amerikas walsis pehz konstituziju eeweschanas XVIII. un XIX. gadusimteni un wina teef atkahrtota ari wisās jaunafās konstituzijās, isnemot 1922. gada

„Latvijas Republikas Satversmi“, kuras tekstā vīna nav evesta. Šo valstu konstitūciju teksti un teorija leeto dažādu ministru atbildības apstiprinājumus; runā par ministru kriminālo, tiesisko, juridisko un t. t. atbildību, kas īstenojama leetas buktību nemaina.¹⁾ Ministru juridiskās atbildības robežas dažādu valstu konstitūciju teksti nosaka dažādas; piemēram Seemelu Amerikas Savienoto Valstu 1787. gada konstitūcijas II. panta 4. punktā noteikts, ka štātssekretārs (ministrs) var saukt pie atbildības impeachment'a kārtībā par valsts nodarbošību, kukuļu nemišanu un ziteem smageem noseegumeem. Belgijas (1831. gada konst. 90. p.) un daudus citās kontinentā konstitūcijas pareds špēziāla likuma izdošanā par ministru atbildību, tomēr, jk man zināms, lihdz pašam pēdējam laikam tāhdi likumi nav izdoti. Prūsijas 1920. gada (58. p.) un Vāhrijas 1919. gada (59. p.) konstitūcijās jau lasām, ka ministri atbild par konstitūcionālo un parāsto likumu pārskatīšanā. Tā tad jaunākā laikā konstrūcija ministru juridiskās atbildības iautājumā buhtu tāhda: ministri atbild par kāvās tā valsts orgāna darbības likumbu lihdzīgi pārrejeem valsts pilsonēem.

Jā runājam par ministru juridisko atbildību, par ministru atbildību likumā robežās, tad pazēlas iautājums par ministru tiesāšanas kārtību. Šepasīhtotēes ar dažādu konstitūciju tekstu šaturu, mehš redsam, ka šho leetu īstēšanas kārtība wifās valstīs leelākā wāj māsākā mehtrā atkāpjas no parāstās jeb ordinārās tiesāšanas kārtības. Wifū valstu konstitūcijas ministru apšūhdības usfāhšanas tiesību nodod deputātu palātās eestātam,²⁾ jā valsti ir diwās palātās, Rumanijā (1866. gada konst. 101. p.) gān ministru apšūhdību wār eerosināt abās palātās. Tāpat apšūhdību ustura špēhā špēziāli iswehleti komisāri, lihdzīgi Anglijās praktikāi. Šhe ir redsāmā pirmā atškiriba ministru prozēfā no ordinārās krimināltiesās prozēfā, kur apwainošanā eerosinā un ustura špēhā šewišķā šhim nolūkam pastāwosķā valsts eestāhde — prokuratura. Otrā atškiriba ministru prozēfā no ordinārās tiesās prozēfā pastāhw pašās tiesās iswehlē. Šikai nedaudzās valstīs ministrus tiesā kārtējā valsts tiesā; tā Belgijā (konst. 90 un 134 p.), Dānijā (1866. g. konst. 69. p.), Holāndē (1848. g. konst. 157. p.), Norwēgijā (1814. g. konst. 86. p.) un Rumenijā (konst. 101. p.) ministrus tiesā valsts augstākā kāfārijās tiesā. Wifās pārējās valstīs, kuru konstitūciju tekstos paredsetā ministru juridiskā atbildība, ministrus tiesā šewišķās tiesās, kuru kompetenzei parāsti ir padotās šikai ministru apšūhdības leetas. Pēhž Anglijās parāuga ministru apšūhdības leetas īstēšā likumdošanas eestāhdeš augšpālātā jeb šenāts Franzijā (16. jūl. konst. likumā 12. p.), Itālijā (1848. g. konst. 36. un 37. p.), Portugālē (1826. g. konst. 41. p.), Španijā

¹⁾ Š. p. Frisķ „Die Verantwortlichkeit der Monarchen un höchsten Magistrate“, 1904. g., 147. un šel. lpp.

²⁾ Šal. Belgijas konst. 90. p., Franrijās 1875. g. 16. jūl. konst. likumā 12. p., Prūsijas 1920. g. konst. 58. p. un 3. konst.

(1876. g. konst. 45. p.), Seemelu Amerikas Sateenotās valstīs (konst. 1. panta 5. punktis) un daščās zītās Amerikas valstīs. Speziāla valstis augstākā teefa ministru apsuħdības leetas isteešā Greekijā (1864. g. konst. 80. p.), Prusijā (1920. g. konst. 58. p.), Wahzijā (1919. g. konst. 59. p.). Rautko wideju starp speziālo valstis augstāto teefu un kafazijas teefu fastopam Sweedrijā, kur peħz 1809. g. konst. 106. p. ministru apwainošanas leetu zaurluħloščanas gadījumā valstis kafazijas teefā peedalaš noteiktas personas, kas nepeeder pee teefas laħrtejā fastahwa.¹⁾ Metot skatu atpakaļ uš tilko fazito, pazelaš jautajums: kaħda no minetām teefam buħtu wiš-eeteizamaķā? Kakra no usfaktitām sistemam atrod teorijā fawuš aistahwjuš un pretneekuš un kaķš teoretikuš atrod fawā aistahwamā sistemā noteiktas labās pušes; peem. Friščš aistahw speziālas valstis angstatās teefas sistemu, ar kuru esot garanteta objektiwitate, jo peedalotees leetas isteešāšanā teefleetu prateji, un ari palitisko interešču eewehroščana, tapeħz ka valstis augstākā teefā nemot dalibu ari politisko darbineeķi.²⁾ Zit peewilzigas un praktiskas nebuhu daščadās sistemās, mehš nedriħķstam aismirš to apstahķli, ka runajam par ministru juridisko jeb kriminalo atbildibu, t. i. ministri ķhini gadījumā teef faukti pee atbildibas par likumu pahrķahpščanu, kaħeħ konstatet, waj likums teefāam ir pahrķahpts waj ne, speħš wišlabat fawa aroda spezialisti jeb spezialistu koleģija — teefa wahrda iħstajā nošihmē. Friščš un ziti wiņa eeskata aistahwji wadaš no zitateem usfateem un peħz wiņu domam ķahādām teefam janodod išpreeščanai ari ministru darbibas leetderibas jautajumi. Tagad tamliħdšigam eeskatam newar buħt weetas, jo ministru darbibas leetderibas jautajuma iščķirščana ir nodota zilai eestahdei, tautas preeķščstahwibai un paščai tautai jeb weħletajeem, un kaħda ministru atbildiba teef faukta par politisko atbildibu, kurai naw un newar buħt neķa koķeja ar juridisko atbildibu.

Noteefato ministru apščehloščanas jautajumā pahrejš konstituzionalās valstis sinamā mehŗā ir ķelojuščas Anglijas peemehram, jo leelākā daķā valstis galwas apščehloščanas teefibas ir eerobesķotas ar to, ka ministrus apščehlot war tikai uš parlamenta peeprafijumu. Franzijā un Holandē valstis galwai peeščķirtas pilnigi neerobesķotas apščehloščanas teefibas.

Auģščā eš apluħtoju ministru juridisko atbildibu, kaħdu wiņu fastopam konstituzijās, bet neušstahdiju jautajumu: waj wiņai ir nošihme un pamats walstu praktiķā? — Absolutistiskā walsti, ka redšejam, ministri bija atbildigi tikai monarķa preeķščā. Weħsturiskā gaitā absolutistiskai walstij ķelo konstituzionalā walstis jeb, pareisaki, konstituzionali-dualistiskā walstis, kura ari teef eewesta ministru juridiskā atbildiba. Newar buħt ķchaubu, ka kon-

¹⁾ Wezatos datus peewedu no Ķ. v. Frišč, Die Verantwortlichkeit &c., 257.—260. lpp. un no Ю. Бачекъ, „Общее государственное право“ I., 164. un ķel. lpp., bet jaunatos teeķi peħz konstituziju teksteem.

²⁾ Sal. Frišč „Die Verantwortlichkeit &c“, 279. lpp.

stituzionali-dualistiskās valstīs ministru juridiskai atbildībai ir šāds *raison d'être* un viņa pat ir nepeezeešama, tādēļ ka īspildu jeb administratīvās funkcijas realizēšana ir nodota pilnīgi valstīs galvas rokās, kas monarchijās ir neaīstfarams un neatbildīgs, un republikās viņa atbildība ir neezīga. Šhe ar ministru juridiskās atbildības instituta eewešānu teef nowīlftās robesčas valstīs galvas personīgām teefsmem masakais tahdos gadījumos, kad viņas šadurās ar likuma nosazījumeem, lai gan viņa eegribam wehl paleef plascha rihzības brihwības ffera. Ja valstīs galwai pehz konstitūzijas teefsta peeder administratīvās funkcijas realizēšanas teefības, tad pazelas jautajums: tadehl ministreem jaatbild par administratīvās funkcijas augstākā organa (monarcha waj presidenta) rihzību? — Teefstās valstīs pamatprinzipā ir nosazījums, ka newar buht neweenās personas walsti, kas neneftu atbildību par šaweem darbeem. Turpretim monarchijās (ari konstituzionālās) tahdu personu atrodam, un šhi persona ir neaīstfaramais un likuma preefšā neatbildīgais monarchs. Lai nowehrftu šho logifto pretrunu, tad kā korelats walstīs galvas neatbildībai tīka eewesta ministru atbildība, kas pirmā kahrtā īsteizas ministru juridiskā atbildība.

Angļu walstīs teefību teorijā pašhstams asorīfms, ka karalis newar darīt šlīftu (*the king can do no wrong*), bet ja kautkas launs walstij ir notzīs ar kahda karala akta īdoshānu, tad šhe ir wainīgi karala padomneefi jeb ministri, kas ari neš atbildību par akta šefam. Lai karalis teefšam newaretu īdarīt šlīftu, tad wīšos jautajumos, ar kureem wīnšch peedalaš walstīs warās funkciju realizēšanā, wīnam šneeds padomus ministri, kuri ari parakšia karala rakstīstos aktus, t. i. wīšeem karala akteem jabuht no ministra kontrašigneteem. Ministra kontrašignazija jeb lihdsparakstīšāna ir ministra atbildības juridiskais pamats, jo wīnšch ar šawu parakstu padara karala aktu ari par šawu, tadehl usnemas wīšu atbildību par akta šefam. Absolutistiskā walsti jau ir pašhstama ministru kontrašignazija, bet tur ministrs nekahdu atbildību par kontrašigneto aktu neusnemas, un viņa parakstis apleezina tīkai monarcha paraksta autentīskumu. Konstituzionali-dualistiskā walsti ar ministru juridiskās atbildības eewešānu mainās ari kontrašignazijas nosihme: ministrs ar karala akta lihdsparakstīšānu usnemas atbildību par akta likumību un viņa parakstis ir nepeezeešamš monarcha akta īwešānai dšihwē.

Meragotees us to, ka ministru juridiskā atbildība ir eewesta wīšās konstitūzijas, neīstlēhdot pat wīšjaunalās, viņa tomehr pa wīšu wairak kā šmīts gadu ilgo pastahwešānās laiku naw attīstīšusees. Ministru juridiskā atbildība praktikā ir peemehrota nedaudšās reīšes. Anglijā ministru atbildība impeachment'a kahrtībā ir atraduši wīšplaschako peemehrošānu; pirmos impeachment'a prozedurās gadījumos šastopam XIV. gadu., kad 1376. g. „Labais parlaments“ noteefaja karala padomneefus lordus Latimeru un Newīlu. Wehlašos laīšos ari noteef wairaki impeachment'a prozeš, un beīdsamais notīka 1805. g. pret lordu Melwīlu par nekahrtībam finanšu

leetās.¹⁾ Franzijā ministru prozefs ir notizis tikai weenu reisi, t. i. 1830. g. pret Karļa X. ministream par pilsonu brihwibu nelikumigu aprobeshofšanu; 1879. g. arī pazeltis jautajums par Brelji-Furtu kabineta nodofšanu teesai, bet preefshikums parlamentā atraidits. Skandinawijas walsis ir sinami tikai trihs ministru prozefi. Ugrafās Wahzijas walsis ir bijuschi wairati ministru prozefi, bet wisi beiguschees ar attaisnoschanu.²⁾ Jautāt: kadehl ministru juridiskā atbildiba naw attihstijusees, kadehl wina atradusi til masu peemehroschanu wifā pastahwefchanas laikā? — Wifus eemeslus waretu apweenot diwos, kam buhtu swarigata nosihme: 1) ministru nodofšana teesai ir eerobeshota ar daschadeem konstituzijas nosazijumeem (kwalizizetu balsu wairakumu parlamentā un 3.) un 2) ministri war weegli, eewehrojot wina faktisko un formalo stahwofli, isdarit walstij kaitigus darbus, nemas nepahrkajpjot likuma burtu. Otrais eemesls ir wiswrigatais, kas arī atrodas ministru atbildibas instituta tahlakās attihstibas pamatā. Ministrs jawā darbībā war kaitet walsis interesem resp. wina darbiba war buht neleetderiga, lai gan ta nerunā pretim likuma burtam. Schahdos gadijumos ir jaatrod iseja un ministrs jadara atbildigs arī par sawas darbibas leetderigumu. Iseju no newehlamā stahwofla teescham atrada, un atkal pirmee ministru atbildibas gadijumi, kur redsama nowehrschanās no ministru juridiskās atbildibas prinzipta, ir nowehrojami Anglijā. XVII. gadu š. Anglijā isweidojās ahrkahrtiga ministru atbildibas prozedura, ko sawz par bill of attainder prozeduru. Ja parlamenta apafschpalata atrada kahda ministra rihzibu par kaitigu walsis interesem, bet newareja sameklet peeteekofchus peerahdijumus, lai apwainotu ministri impaechment'a kahrtībā, tad tautas preefshstahwibas eestahde isdewa femischi likumu, kas atina par noseegumeem tahdus darbus, ko wareja peerahdit nepatihlamam ministrim; likumam pefschihra atpakahwehrstu spehtu. Jaatfihst, ka bill of attainder instituts nesaskan ar teesklas walsis prinzipeeem, pehz fureem kriminallikuma normas war noteikt sodu tikai nahlotnē isdaramееm darbeem, bet newar kwalizizet par noseedfigu pagahtnē isdaritu darbu, kas par tahdu no pastahwofchā likuma netika atfihstis. Gekkatotees tuwat Anglijas parlamenta un tautas zihnās pret karala absolutistiskajam teefmem, man jaskahds, ka schi ministru atbildibas instituta eewefšana ir bijusi nepeezeeschama, lai pasargatu parlamenta priwillegijas un tautas teesibas. Pehz mandm domam, bill of attainder instituts ir pahreja no ministru juridiskās us politisko atbildibu, jo sche jau ir darishana ar ministru atbildibu par sawas darbibas leetderibu, lai arī maslotā weidā, t. i. us speziala likuma pamata.

III.

Ministru juridiskā atbildiba ir jau stipri saudejuši sawu nosihmi kā walsisteefisks instituts, un winas weetā nahf ministru politiskā atbildiba

¹⁾ Sal. R. Dischlera „Anglijas parlamenta wehsture“, 126. lpp.

²⁾ Sal. A. C. Алексеев, „Безответственность и. т. д.“, 51.—52. lpp.

tautas preefštahwibas preefšā. Frischs raksta: „Politiskā atbildība jaunatā laikā zenshas pilnīgi iespēst ministru teesisko atbildību.“¹⁾ Georgs Jellnefs eet wehl tahtat un šata: „Ministru politiskā atbildība ir stahjusees teesiskās atbildibas weetā.“²⁾ Ar ministru politisko atbildību tautas preefštahwibas eestahdes preefšā nonahkam modernās walsts eefahrtas attihstibas nahfoschā stadijā, ko walsts teesibu teorijā peenemts nosaukt par parlamentaro walsts eefahrtu jeb parlamentarismu. Weens no parlamentarisma pamatprinzipecem ir ari ministru atbildība tautas preefštahwu preefšā ne tikai par šawas darbibas likumibu, bet ari leetderibu, t. i. ministru darbibas fastaku ar walsts interesem, kas isteizas parlamenta wairakuma usftatos.

Lai eeguhtu daudsmas staidru pahrslatu par ministru politisko atbildību,³⁾ tad jaeesahl ar Angliju, kur wisstaidraki ir šaredsama schi instituta attihstiba un kuras peemehram ir leelatā waj masatā mehrā šekojuschas pahrejās parlamentarisma walstis. Jau XVII. g. š. Anglijā redsam formulētus pirmos ministru politiskās atbildibas prinzipus. Jaatsihmē, ka šhini paschā gaduamteni Pilsonu palata eeguwa pahrswaru par Lordu palatu, tā ka ihstenibā ministru atbildība parlamenta preefšā bija faktiski atbildība apatschpalatas preefšā. 1625. g. oposizijas wadonis Filips pirmo reisi formuleja parlamenta protestu pret ministri lordu Bekinhamu tahdā weidā, tahdu waretu nosaukt tagadejā terminologijā par neustizibas isteifshanu. „Šr neprahtigi,“ isteizas Filips, runadams par waldibas politiku, „ustizet ruhpes par walsts drofchibu tahdeem wihreem, kuru špehjas naw šamehrigas ar šwarigajām weetam, ko tee eenem.“⁴⁾ Ar šceem wahrdeem ir isteikta wehlat attihstijusees ministru politiskā atbildība, kuras pamatā ir ministru atbildība tautas preefštahwibas preefšā par šawu darbibu, t. i. ministreem amata ispidifchanai ir nepeezeefchama parlamenta ustiziba, un ja ta ir atnemta, t. i. isteikta neustiziba, tad wineem ir jaatkahpjās. Lai gan 1625. g. parlaments bija isteizis ministreem neustizibu, tomehr nesekoja ministru atkahpschandās no amata, jo parlamentarisma prinzipi wehl tikai šahka isweidotees. Wispahrigi prinzipi, kuras iswirstijusi dšihwe, war gan tikt pahrgrositi, bet pilnīgi neisfuhd no politisko un šabeedrisko darbineeku domas. Šā bija ari šchoreis, un wisi nahfoschee parlamenti katrā isdewigā brijhdi no jauna atkahrtoja Filipa iswirstos prinzipus pret tautas preefštahwibas wairakumam nepatihfameem ministreem. 1644. g. tā šauzamajā „Leelajā remonstrazijā“ parlaments aishrahdija uš lihdschineidām waldibas nelikumibam, kuru nowehrschanai winsch prasija ministru atbildību tautas preefštahwibas preefšā. Pee remon-

1) Sal. Frisch „Die Verantwortlichkeit usw.“, 155. lpp.

2) Sal. A. C. Алексеев, „Безответственность и т. д.“, 53. lpp.

3) Pagaidam ar isteizeenu „ministru politiskā atbildība“ šapratifam ministru politisko atbildību parlamenta preefšā.

4) Sal. R. Ditchlera „Anglijas parlamenta wehsture“, 94. lpp.

strazijas apšpeefšanas deputati prasīja, lai ministri atbildētu ne tikai par savas darbības nelikumību, bet arī par politiskās virsēnu, ja tautas preefštahwiba to atšihst par šaitigu walstis interesēm. Šho momentu M. Rowalewstis atšihmē tā tahdu, no kura Anglija apšinigi šahf pahreet no konstitucionalas uš parlamentaru walstis eefahrtu.¹⁾ Remonstrazijas eefneegšanasī sekoja rewoluzija, jo karalis parlamenta prasības atraidīja. Pehz rewoluzijas parlamentarisma attihstības gaita uš kahdu laiku bija aptureta, kas gan ilgi newilkas, un drihs ween Anglijas parlamentarisms eet tahlak usšahktā wirseena. 1679. g. notika ministra Denbi prahwa. Denbi bija lizis preefshā Franzijai nopirkt Anglijas neitraliteti par 6 miljoneem liru. Šhis waldības šolis atflahjās Pilsonu palatā, kas eefneedsa augšchpalatai šuhdsibu pret Denbi par walstis nodewibu. Prozesā tika iswiršiti wairafi prinzipi, kureem ir loti šwariga nosihme ministru politiskās atbildības attihstībā. Denbi atšauzās, ka winsch mineto preefshlikumu Franzijai ir eefneedsis uš karala teešhas pawehles pamata, uš šo parlaments nolehma, ka karala puwehle newar atswabinat ministri no atbildības, tā arī usstahdija prinzipu, ka ministrs atbild ne tikai par savas darbības likumību, bet arī par godigumu, taishnigumu un derigumu (honesty, justice and utility). Tad Denbi eefneedsa karala apšchelosšanas aktu, bet parlaments peenehma statutu, ka Pilsonu palatas teešības šaukt ministrus pee atbildības newar tikt eerobeshotas ar karala akteem.²⁾ Augšchajos prinzipos redsam formuletu ministru politisko atbildību parlamenta preefshā, jo teešas usdewums ir ismeklet tikai nelikumigu, bet ne negodigu, netaisnu un neleetderigu rihzibu. Parlamenta wara ar 1688. g. „Slaweno rewoluziju“ galigi nostiprinojās, kas dewa jaunās eefpehjamības parlamentarisma attihstibat. Dašhus gadus wehla (ar 1696. g.) Anglijā šahf eezelt ministrus uo weenas partijas lozekleem, kas radīja ministru solidaritati un lihds ar to atweegloja parlamenta kontroli par ministru darbību. Pilnigi ministru solidaritate gan attihstijās tikai XVIII. g. š., kad iswiršijās arī premjerministra amats.

Ja absolutistiskā un konstitucionalī-dualistiskā walsti walstis galwa stahjas šalaros ar katru ministri atšewišhē un nepeegreesch fewišhē wehribu ministru šawstarpejam atteezibam un usšateem, tad parlamentarās walstis ministri teeš nemi no weenadu usštatu personam, kas peeder pee weena politiska wirseena. Sadehl parlamentarās walstis ministri weenmehr ir solidari šawā starpā un wišos šwarigos jautajumos wini turaš pee šopejas politiskās programās. Ar to parlamenta kontrole par ministru darbību šipri ir atweeglota un winsch weegli war atrasti atbildetajn par katra ministra rihzibu; tas ir ministru kabinets premjerministra personā. Lihds XVIII. g. š. beidsamam zetursnim Anglijā parlamenta preefshā atbildeja atšewišhē ministri; tautas preefštahwibai weenmehr wjadseja meklet wainigo ministri kahdā walstis

¹⁾ Sal. R. Dišlera „Anglijas parlamenta wehsture“, 101. lpp.

²⁾ Sal. J. Дюприе „Государство и роль министров в Англии“, 1906. g., 11. lpp.

noseegumâ un tad to peespeest atkahptees waj turklaht ari šodit. 1782. g. lorda Norša kabinetš atkahpās pehz apakšpalatas neustizibas isteikšanas. Šchis ir pirmais gadijums Anglijas parlamenta wehsturē, kad kabinetš atkahpjas pilnā fastahwâ pehz tautas preekščstahwibas neustizibas isteikšanas, kadeht Sokolows 1782. g. dehwe par Anglijas parlamentarisma dšimschanas gadu.¹⁾ No šchi laika ministru politiskâ atbildiba parlamenta preekščâ bija pilnigi atsihta teorijâ, un wajadseja tikai nogludinat daschus nelihdsenumus konstitucionalās prakšes kahrtibâ. Jau XIX. g. f. pirmajā pušē ministru politiskâ atbildiba bija šafneegusi tik augstu attihstibas pakahpi un walstis aparats bija tapis tik juhtigs, ka ministru atbildibas realizēšanai un kabineta atkahpšanas eemešlem nemas newajadseja tautas preekščstahwibas formalās neustizibas isteikšanas, bet peetika jau ar kahda šwariga likumprojekta atraidishanu waj pahrgrošishanu, ja projektu bija eefneegusi walddiba. Ministru kabineta demisijai šeko karala akts par jauua kabineta fastahdishanu. Bet tā kâ ministri ir politiski atbildigi parlamenta preekščâ, kas winūs katrâ laikā war peespeest atkahptees no amata, tad isstrahdajās parafcha, ka ministri teef eezelti no parlamenta wairakuma politiskos usfkatus atbalstošchām personam, un tahdas wišpirmâ kahrtâ ir atrodamaš šchi wairakuma lozeklu starpâ. Anglijas praktikâ ir peenemts, ka karalīs eezel premjerministri jeb ministru presidentu, kas parasti ir Pilsonu palatas wairakuma lideris, un wrašč tad iswehlas pahrejos ministruš un nodod karala apstiprinašchanai. Ušewiščki ministri par šawu darbibu atbild indiuiduali tikai til tahku, zif wineem dod rihzibas brihwibu ministru kabineta usstahditâ wišpahrejâ politiskâ programa. Ministru politiskās atbildibas instituts Anglijâ lihdsigi kabinetam naw atsihtis ne ar weenu likumu, bet pastahw tikai uš parlamentarās jeb konstitucionalās prakšes pamata.

Lihdsigi Anglijai wairakās zitās walstis parlamentarâ walstis eefahrta pamatojas weenigi uš konstitucionalās prakšes, bet konstituziju telsti tahdu nošazijumu nefatura. Daschās walstis konstituzionalisma šahkumâ (XVIII. gaduš. beigās un XIX. gaduš. šahkumâ) isdotās konstituzijās gan fastopam nošazijumus, kas itkâ atgahdina ministru politisko atbildibu parlamenta preekščâ; peem., Franrijas 1791. g. konstituzijas 28. p. dod parlamentam teesibu peeprafit karalim ministru kabineta atlaišchanu, ja pehdejais šaudejis tautas preekščstahwibas uštizibu;²⁾ Polijas 1791. g. konstituzijas 7. p. nošaka: „Gadījumâ, kad apweenotās palatas ar diwu treschdatu balsu wairakumu praša ministru atlaišchanu no walstis padomes jeb atstahdinašchanu no wina eene-mamās weetas, karalim ir peenahkums nekawejošchi eezelt wina weetâ zitu;“ Sweedrijas 1809. g. konstituzijas 107. p. pareds luhgumu, šo eefneeds parlamentis karalim pret tautas preekščstahwibai nepatihkamu ministri, un šchi luh-

¹⁾ Sal. R. Dišlera „Anglijas parlamenta wehsture“, 129. lpp.

²⁾ Sal. Л. Дюприе „Государство и роль министров во Франции“, 1906. г., 13. lpp.

guma fefam jabuht ministra atlaischanai; lihdsigu nofazijumu fatura Hanoveras 1848. g. konstituzija.¹⁾ Šhīs konstituzijas, isņemot Sweedrijās, fawu laiku ir pahrđsthojufchās, kadehl wīnu interpretazijai fēwifchēu nofihmi nepeefchēfchū. Bet 1875. g. 25. februari Franzijā ir peenemts konstituzionalais likums, kas tagad ir spēhā un kura 6. p. nofaka: „Ministri ir kolektiwi atbildīgi palatu preekščā par waldbas wispahrejo politiku un individuali katrs par faweem darbeem“. Lai gan Franzijas konstituzija deefgan fcaidri un noteikti formulē ministru politisko atbildību un lihds ar to parlamentariſmu, tomehr lihds pašam pehdejam laikam fstopam teoretikus, kas zeeschi turās pee uffkata, ka parlamentariſms neefot un newarot tikt formulēts konstituzijās. Lai peeminam tikai pašhstamo G. Jellinekū, kas rakſta, ka parlamentariſko ſistemu juridiſti newar konſtruet, bet wina pamatojas tikai uf walſis organu faktiſkās waras atteezibam²⁾. U. Š. Aleksejewš ſaka, ka monarchs un likumdoſchanaš eestahde efot walſis augſtakee organi, kas weens otram newarot buht padoti³⁾ un tā tad newar iſpildit weens otra pawehles. Šahdeem eebildumeem jaunā laika konstituziju praſe atnehmuſi katru pamatu. Tagad, kad dſhwojam jaunu konstituziju radifchanaš laikmetā, mehš atrodam konstituzijas, kurās ir ne tikai formulēts ministru politiſkās atbildības prinzijs, bet ari paredſetas ſeſas ſchi prinzijsa peeleeſochanai praktiā. 1922. g. „Latwijās Republikās Satwerſmes“ 59. p. laſam: „Ministru preſidentam un ministreem wīnu amatu iſpildifchanaī ir nepeezeefchama Saeimas uſtiziba un wīni par fawu darbību ir atbildīgi Saeimas preekščā. Ja Saeima iſteiz neuſtizību ministru preſidentam, tad jaatkahpjās wiſam kabinetam. Ja neuſtiziba iſteikta atſewifchēam ministrim, tad tam jaatkahpjās un wina weetā ministru preſidentam jaalizina zita perſona.“ — Wahzijas 1919. g. konstituzijas 54 p. nofaka: „Walſis kanzlerim un walſis ministreem amata iſpildifchanaī wajadſiga Reichſtaga uſtiziba. Katram no wineem ir jaatkahpjās, ja Reichſtagš ar noteiktu lehmumu atnem uſtizību.“ — Bawarijas 1919. g. konstituzijas 59. p. teiktš: „Ministreem amata iſpildifchanaī ir wajadſiga Landtaga uſtiziba. Tas patš atteezās uf ſtatš ſekretareem, ziktahlu wīni ministru weetā rihkojās patſtahwigi. Wiſa ministrija (Gesamtministerium), ministri un ſtatšſekretari ir atbildīgi par fawu amatu iſpildifchānu Landtagam. Wīni war katrā laikā no amata atkahptees; wineem jaatkahpjās, kad teem ir iſteikta Landtaga neuſtiziba.“ Lihdsiguš nofazijumuš fatura zitas pehz paſaulēš kara raduſchās konstituzijas, tā Igaunijas konſt. 64. p., Polijas 1921. g. konſt. 56. un 57. p., Prufijas 1920. g. konstituzijas 57. p.; Tſhecho-Slowa-

¹⁾ Sal. A. C. Алексеев, „Безответственность etc“, 34. lpp.

²⁾ Sal. G. Jellinek „Allgemeine Staatslehre“, 1921. g. 702.—703. lpp. Lihdsigu uſſtatu aiſſtahw Gribowſkis (sal. „Обзор лекций по госуд. праву“ II, 1922.g., 140. lpp.), pehz kura domam parlamentariſma galwenā paſihme efot ta, ka ministri teefot nemti no parlamenta wairakuma, un tas neefot formulēts neweenā konstituzijā.

³⁾ Sal. A. C. Алексеев, „Безответственность etc“, 34.—35. lpp.

tijas konstituzijas 75. p. paredz tikai vienu kabinetu (ministru solidarū) atbildību parlamenta preekschā par valdības politikas virseenu.¹⁾

Īsnotot Ēheho-Slovakijas konstituziju, pahrējās šatura ministru politisko atbildību diwejadā nosihmē: 1) par ministru kabinetu wišpahrejo politiku atbild wišs kabinets un 2) katrs atšewišchis ministrs atbild par šawu darbību, šo wišch isdara šawas kompetenzes robeschās. Schahds eedalijums loti škaidri ir isteikts Wahzijas 1919. g. konstituzijas 56. p., kur lasam: „Waišs kanzlers nosprausch politikas virseenu un par to atbild Reichstaga preekschā. Šchis politikas virseena (programas) robeschās katrs walšis ministrs wada winam uštizeto darbības nosari patstahwigi un ar pašča atbildību Reichstaga preekschā.“ Lihdšigu nosazijumu šatura Pruhstijas 1921. g. konstituzijas 46. p. Lai gan konstituziju teksti proklamē ministru individualo atbildību blakus kabinetu atbildībai, tomehr pirmā ir jatulkto schaurakā nosihmē, un katrā gadījumā, kad eet runa par atšewišcha ministra rihzību, kas isreet is valdības wišpahrejš politikas programās, ir jaatbild wišam kabinetam. Parlamentarās walšis ministru atbildība isteizas parlamenta tešibās peeprašit no ministreem pašlaidrojumus par wiau darbību, šo nošauz par interpelaziju jeb peeprašijumu tešibam. Ministru atbildēi us peeprašijumu šeko debates, kurās beidšot tautas preekschstahwiba war peenemt neustizības šomu lu ministrim waj ministru kabinetam. Dašchās parlamentarās walšis ministri atšahpjas no amata pat tahdos gadījumos, kad parlaments atraida waj atteezigi pahrmaina ministru kabinetu eefšegto likumprojektu waj zitu preekschlikumu un parlaments war istikt beš tā šauzamās ministru „gahšchanaš“, tā mehds šaukt neustizības wotumu ministrim.

Jaatšihmē, ša tanis parlamentarās walšis, kur tagad wehl pastahw diwpalatu šistema, ministri ir atbildīgi tikai deputatu jeb apatšchpalatas preekschā un usklausa tikai pehdejās domās, bet nepeegreesch šewišchku wehribu augšchpalatai jeb šenatam, šura neustizības wotums newar issšaukt ministru krihši.

Lai gan Schweizē naw ministru politikas atbildības nupat apluhšotā nosihmē, ša ministreem jaatšahpjas no amata pehz tautas preekschstahwības neustizības wotuma, tomehr šchini gadījumā eš gribu Schweizes walšis eekšartu eekšaitit apškatito walstu grupā. Schweizē ir iszelta ministru politikas atbildības weena puše, t. i. ministri šneeds pašlaidrojumus par šawu darbību likumdošchanaš eestahdei, šamehr neustizības isteikšchanaš weetā šhe figurē parlamenta norahdijumi, šahdā wirseenā turpmat jawada waldības politika.

IV.

Waldošchā teorijā lihds pašcham pehdejam laikam aišstahweja usštatu, ša tautas griba, masakais leelās walšis, tešchi neefot realisejama, šadehi

1) Sal. В. Грибовский „Обзор etc.“ II, 144 lpp.

jaapmeerinajotees ar winaš furogatu — tautas preefšstahwibu, kas issakot pateeso tautas gribu. „Tautas griba šče ir tikai augstakais prinziips, tā wadoščais pamats, bet ne tā positifš spehšs, kas regulē walstš dšihwes parahdibas. Un winau realisē ne pati tauta, kas naw us ščo spehšjiga, bet ar winaš iswehletu preefšstahwju starpneežibu; pehdejo griba ir ihsta tautas griba.“¹⁾ Ja tā, tad ministri jadara atbildigi tautas preefšstahwibas, bet ne paščas tautas preefšchā. Nestatotees us teoretiku domau, dasču walstu dšihwē nomanam zitu wirseenu, kas neapmeerinas ar tautas preefšstahwibas domam, bet meklē zitadu, pateesaku tautas gribas isteifšmes weidu, kur tautai ir eespehšams nemt plaščaku aktiwu dalibu walstš dšihwē. Peeminesču tikai referenduma un tautas likumu iniziatiwes teesibas, kas pastahw jau ilgaku laiku Schweizē un tagad plaščakā waj ščauralā mehrā eewestas wišās walstis, kurās jaunakā laika isdotas konstituzijas. Un ne tikai ihri likumdoščanas funkcijas realisesčhanā tautai peeder plaščakas aktiwās funkcijas, bet ari ščoreiš muhš interesejosčhā ministru atbildibas jautajumā.

Anglijā no 1867. g. ir pašstams tā ščuzamais „ministru referendums“ jeb ministru „apelazija pee tautas“. Ižsumā „ministru referendumu“ war isteift ščošči. Ja šchdā šwarigā walstš politikas jautajumā ministru kabineta un tautas preefšstahwju starpā iszehlees konfliktšs un parlaments kabineta issaka neustizibu, waj kabinets pats nejuht wairs tautas preefšstahwibas atbalstu, tad ministru kabinetā pazel jautajumu: waj darbojosčais parlaments pareiš attehlo tautas gribu? Ja kabinets nahš pee šchdseena, ka parlamenta domas ir identas ar tautas domam, tad winsch eesneedš atšahpšchanās šuhgumu, pretežā gadījumā winsch isleeto agrako karala priwilegiju, kas tagad usluhšojama par ministru kabineta teesibu, un pašno parlamenta atlaisčhanu, tā ari issludina jaunās wišpahrejas parlamenta wehlesčhanas. Jaunā parlamenta wehlesčhanās tauta, nobalsodama par kabineta (waldoščo) waj oposizijas partiju, indirekti issaka kabinetam ustizibu waj neustizibu, t. i. ministri par šawas politikas wirseenu atbild tautas preefšchā. Ministru kabinetš taisni usluhšo sewi par atbildigu tautas preefšchā, kas ari isteizas isštrahdajuščhās prakšē, ka kabinets, ja wina partija wehlesčhanās ir dabujušī masakumu, eesneedš demisiju, nemas nenogaidot jaunā parlamenta šanahščhanu, tuhlin pehž wehlesčhanu rezultatu noskaidrosčhanās.

Šchis instituts, kas Anglijā ir tapis par dominejosčšo ministru atbildibas jautajumā, atradis lihdsigu peemehrosčhanu Belgijā un Holandē, kur parlaments tikai kritišē ministru darbibu šawās debatēs, turu mehrkis ir peewillt tautas usmanibu, un tauta pati wehlesčhanās issaka ustizibu waj neustizibu kabinetam. Ministru kabinetš, tāpat kā Anglijā negaida jaunā parlamenta neustizibas isteifščhanu, ja oposizija partija ir dabujušī wehlesčhanās wairakumu, bet eesneedš atluhgumos no amata tuhlin pehž wehles-

¹⁾ Саі. А. А. Алексѣвъ „Министерская власть въ конституціонномъ государствѣ“, 1910. г., 8. Ірр.

Ńĥanu rezultatu noŃĥaidroŃĥanāš. Opozīcijas taktika laiŃni wirŃita uŃ to, lai peerahditu, ka ne parlamenta wairakums, bet wehletaju wairakums ir pret kabineta politiku.¹⁾

Pahrejāš parlamentarisma walŃtīs Ńĥahdu ministru atbildibaš instituta attihŃtibu nemanam, kam par eemeŃlu war huht daŃĥadi weetejee apŃtaħĥi un ari konŃtituzijas noŃĥizijumi, kā Latwiā (konŃt. 48. un 50. p.) un Wahzjā (konŃt. 43 p.), kur tautas preekŃŃĥahwibaš atlaisĥana resp. atlaisĥanas eeroŃinaŃĥanas teeŃiba peeder preŃidentam un par Ńĥiš teeŃibaš leetoŃĥanu wiaŃĥ patš neš atbildibu tautas preekŃĥā. Tadeħĥ Ńĥiniš walŃtīs, kamehr paŃtaħwēš lihdsigi noŃĥizijumi, naw eephejama ministru atbildiba tautas preekŃĥā, kam, peħz mandm domam, ir neŃamehrojami leelaka noŃĥme, nekā preŃidenta atbildibai, jo peħbejā eepaidaš uŃ waldbibaš politiku naw Ńalihdsinams ar parlamentara ministru kabineta eepaidu.

Ministru atbildibu tautas preekŃĥā Ńastopam daŃĥoš, Ńĥweizes kantonos. Ńĥe tauta teeŃĥi balŃo par to, waj atŃault resp. atlaiŃt iŃpildu Ńunĥizijas neŃejuš, waj nē? Tautas teeŃibaš te ir tani Ńinā plaŃĥakas, ka noteikŃš balŃteeŃigo pilŃonu Ńĥaiš war eeroŃinat ministru atŃaultĥanas nobalŃoŃĥanu. Taħdas tautas iŃpildu Ńunĥizijas neŃeju atŃaultĥanas teeŃibaš paredŃ TeŃinas un daŃĥu zitu Ńĥweizes kantonu konŃtituzijas. PaŃtaħw uŃŃkats, ka lihdsigus noŃĥizijumus wehlams eeweŃt ari pahrejoš kantonos.²⁾

* * *

Sawellot Ńazito ĥopā redŃam ŃeŃoŃĥu ainu: 1) absolotifkā walŃti ministri ir atbildigi weenigi monarcha preekŃĥā; 2) konŃtituzionali-dualistifkā walŃti ministri ir atbildigi walŃtīs galwas un tautas preekŃŃĥahwibaš preekŃĥā, pirmajam par Ńawaš darbibaš leetderibu (politifkā) un oĥrai par liŃumibu (juridifkā atbildiba); 3) parlamentarā walŃti ministru juridifkā atbildiba Ńaudē Ńawu praktifko noŃĥmi un paleek tikai politifkā atbildiba tautas preekŃŃĥahwibaš preekŃĥā; 4) nahĥoŃĥā walŃtīs eetaħrtas attihŃtibaš Ńadijā ir manama teeŃme uŃ teeŃĥo tautwaldbibu, kur ministri toj atbildigi par waldbibaš politiku paŃĥas tautas preekŃĥā. Ministru politifko atbildibu tautas preekŃĥā Ģ. Jellinekš noŃauz par „waldbibu Ńozialo atbildibu“ (die sociale Verantwortlichkeit der Regierungen) un paredŃ winai plaŃĥu attihŃtibu.³⁾ Newar noleegt, ka tautas gribaš iŃteifmeš weidi atrodaš paŃtaħwigā mainā un teezaš uŃ pateefaku tautas domu atteħlu; tautas aktiwā peedalĥanāš walŃtīs waraš Ńunĥiju realifĥanā paplaŃĥinajaš, kadeħĥ paredŃams, ka ministru atbildiba par Ńawu darbibu tautas preekŃĥā pamasa atradiš peemehroŃĥanu ari pahrejāš kulturelāš walŃtīs.

В. М у з е н е е в.

¹⁾ Ģal. A. A. Алексѣвъ, „Министерская власть etc.“, 247.—248. ģpp.

²⁾ Ģal. Ю. Гачекъ „Общее госуд. право“, II. 29. ģpp.

³⁾ Ģal. A. A. Алексѣвъ „Министерская власть etc.“, 222. ģpp.

Zaunà ziwiltodeffa isstrahdaschanas Romisijas darbiba.

Tà ka wihrs ir netikai usufruktuarijs, bet ari feewas mantas pahrwalditajs, winsch pret scho mantu newar isturetees tà pret sweschu, no kuras winam teesiba eeguht wiswifadu pelnu, fedsot tikai nepeezeeschamos isdewumus; ir pilnigi eespehjami gadijumi, kad apstahli war prasit no wina segt feewas mantas labà tahdus isdewumus, kureem war ari nepeetikt tàs eenahkumu; eewehrojot wihra tà pahrwalditaja un leetotaja diwpufigo darbibu, noteikumi par to, ka leetotajam atlihdsinami isdewumi, kuri pahrneeds wina fanemtos eenahkumus, ne arween buhs peeteefochi. Kamehr leetoschanas isdewumi gulfas us wihru tà leetotaju, pahrwaldischanas isdewumi gulfas us feewas mantu. Sakarà ar to Romisija peenehma noteikumumu, pehz kura „ja wihrs, pahrwaldidams feewas mantu, taifjiss no sawas pascha mantas nepeezeeschamus isdewumus, tad winam teesiba peeprasit no feewas wina atlihdfibu, ziftahl schee isdewumi nepeeder pee tahdeem, kuri janes winam pascham.“

Tà ka pehz wispahreja noteikuma wihra pahrwaldibà un leetoschanà nonahf, isnemot atfewischto mantu, neween wifa ta manta, kura feewai ir, bet ari wifa ta, kuru wina laulibas laika eeguht, un tà ka par mantojuma mafas parahdeem, kura zaur feewu nokuhst wihra leetoschanà, atbild pehdejais, tad peenehma noteikumumu,

„ja feewas labà atklahjas mantojums, kuzam pehz laulibas lihguma nosazijumeem janonahf wihra pahrwaldibà un leetoschanà, tad schi mantojuma peenemschanai feewai japeeprasa wihra peekrischana. Ja wihrs sawu peekrischanu nedod, feewai teesiba peenemt mantojumu sawas atfewischtas mantas fastahwà.“

Tà ka wifa feewas manta, isnemot atfewischto, wihra pahrwaldibà un leetoschanà ir apweenota ar wina pascha mantu, bet atfewischki mantas preekschmeti, peem., wisas apmainamas leetas (res fungibiles), tà ari wiffi eenahkumi no feewas mantas pahreet teeschi wihra ihpaschumà, tad azim redsams, ka preeksch treschàm personam, t. i. wihra kreditoreem, ja rastos schaubas waj strihdus par to, kam peeder wihra waldischanà esochà manta, ir likumiga presumpzija par winaas peederibu wihram (fal. weet. priw. lit. fop. 13. un 64. pp., Schweiz. ziw. fod. 196. p. un wahzu ziw. fod. 1362. p.); tapehz strihdus gadijumà katrs apgalwojums par mantas peederibu feewai ir japeerahda, ja ween tas naw redsams no laulato mantas atteezibu registra, kuzam preeksch treschàm personam ir saistofcha nosihme. Ja schahdas presumpzijas noteiskschana ir nepeezeeschama wihra kreditoru interesès, kuru stah-

wolliſ buhtu loti apgruhtinatſ, ja wineem ikreifeſ wajadſetu iſmeklet, kaſhda manta iſhteniſbâ peeder ſeewai, kaſhda wihram, — tad, peh3 Romiſſijaſ domam, naw peeteekofſcha pamata atteezinat ſcho preſumpziju ari uſ laulato ſawſtarpejâm atteezibam, jo taſ ſeewu ſtrihdoſ ar wihru noſtahditu loti neiſdewigâ ſtaſhwoſli. Nododama uſ laulibaſ lihguma pamata wihra leetoſchanâ ſawu mantu, ſeewa nebuht nedomâ, ka wina ar to rada likumigu preſumpziju par ſchis mantas peederibu wihram. Lihgumiſſâm mantas atteezibam iſbeidſoteeſ, taſ ſagahdatu ſewiſſchê priwilegetu ſtaſhwoſli wihram, kuraſ buhtu teeſiba praſit no ſeewas peerahdijumuſ par katra atſewiſſchê mantas preeſſchmeta peederibu winai.

Sakarâ ar to peenemts noteikumſ, ka

„wihra kreditoru intereſeſ top peenemts, ka wiſa ſem wihra waras apweenotâ manta winam peeder; taſ apgalwo pretejo, tam taſ japeeraha, ja taſ naw redſamſ no laulato mantas atteezibu registra.“

Bahrejtot taſlaſ uſ jautajumu par laulato parahdu atteezibam, Romiſſija atrada, ka peh3 paſtaſhwoſchâm teeſibam wihram jamatſâ ſeewas pirmslaulibaſ parahdi un winas ſaiſtibas no teeſibu pahraſhpumeem, ziſtaſ! taſ netop ſegtaſ ar winas atſewiſſchê mantu (54. un 57. pp.); turpreti laulibaſ laiſâ taiſſtee ſeewas parahdi winam jaewehro tiſai tad, ja tee iſreet no ſeewas ſaimneeziſkâſ darbibaſ waj ja wina toſ taiſſjuſi kâ wina weetneeze waj aiſ galejaſ nepeezeſſchamibaſ (56. p.). Beidſot, par wihra parahdeem ſeewa neatbild ar ſawu mantu, ja ween naw to ſewiſſchê uſnehmufeſ (58. p.). Bet tâ ka wiſa ſeewas manta atrodas wihra rihzibâ, tad praſtiſkâ wina kreditoreem arween ir eeſpehjamſ wehrſt peedſiſſchânu uſ ſeewas kuſtamo mantu (ſal. Erdmann, I, 414. lpp.).

Sahdâ kaſrtâ uſ ſpehâ eſoſcho likumu pamata ſeewas mantai, no weenas puſeſ, naw jaatbild par wihra parahdeem, bet no otraſ puſeſ — ſeewas kreditoreem naw teeſibaſ laulibaſ paſtaſhweſchanaſ laiſâ wehrſt peedſiſſchânu uſ winas mantu, kura atrodas wihra pahrwaldibâ un leetoſchanâ, ja ſeewa ſawuſ parahduſ taiſſjuſi laulibaſ laiſâ, beſ wihra peekriſchanaſ un ahrpuſ tâm robeſſcham, kuraſ winai uſ likuma pamata atlauta mahjaſ ſaimneeziſkâ darbiba. Zitadi ſeewa waretu wihra leetoſchanâ nodoto mantu iſnemt no wina roſam un atnemt wihram winam peederofſchâſ teeſibaſ. Saneſmot beſnoreſſina rihzibâ wiſuſ eenahkumuſ no ſeewas mantas, wihram jaſedſ wiſi kopejaſ ſaimneeziſbaſ iſdewumi, kâ no ſawas mantas, tâ ari no mineteem eenahkumeem, pee ſam winam naw teeſibaſ beſ ſewiſſchêſ ſeewas atlaujaſ rihkoleeſ ar paſchu winas mantu kâ kapitalu. No ta pamatnoteikuma, ka ſeewa neatbild par wihra parahdeem, ſakarâ ar to, ka kopejaſ ſaimneeziſbaſ iſdewumi jaſedſ wihram, kurſch par to bauda eenahkumuſ no ſeewas mantas, iſteſ, ka par wiſâm abu laulato ſaiſtibam, kuraſ tee noſlehgufſchi kopejai ſaimneeziſbai, atbild wihriſ ar ſawu mantu (eeſſaitot pehdeja ari eenahkumuſ no ſeewas mantas, kuruſ winſch ſanem). Tiſai ar ſawu mantu

wihram jaatbild par faistibam, kuras ņeewa noflehgusi tā wihra weetneeze, jo te wina atklati uſtahas wihra weetā, kapeh3 tee ir wihra parahdi (ſal. weet. priw. liſ. kop. 3110. p.). No otras puſeš, wihram jaatſiht wiſas faistibas, kuras wina noflehgusi pirms laulibas, tā tahdi parahdi, kaš jau apgruhtina ņeewaš mantu, kuru wiſch peenam pahrwaldibā, — tā ari tee, kuruš wina taiſa laulibaš laiſā ar wina peekriſchanu, lai ari ſchi peekriſchana paſtahwetu eeſch tam, ka ņeewai buhtu atkautš paſtahwigi pahrſinat kaut kaħdu ruhpneeziſku, tirdſneeziſku waj kaħdu zitu uſneħumu. Šchi wihra peekriſchana ņeewaš paſtahwiga uſneħuma weſchanai arween top peenemta, ja tika wihrš naw iſleetojiš ņawaš teeſibaš un iſteiziš pret kaħdu ņeewaš paſtahwigu darbibu ņawu proteſtu laulato mantas atteezibu regiſtri. Protamš, ka par wiŶeem mineteem parahdeem atbiħ wiŶa ņeewaš manta. Saħlaſ, tapat tā pee mantas kopibaš ſiſtemaš, ņeewai war buht peenaħkumš uſturet tuwaſoš radneekuš, kureem truħſt liħdſeku uſturam. Lai gan ſchiš peenaħkumš, tā iſreetoſchš no aſinradneeziibaš prinziņa, ir tihri perſoniš, tad tomeħ buhtu nepareiſi par ſcho iſdewumu ŶeģŶanaš awolu nolikt tika ņeewaš atŶewiŶchko mantu, jo kaħdaš war ari nebuht. Tā ka ņeewaš peenaħkumš uſturet truħziguš radneekuš ir pamatotoš uſ liſuma, tad naw eemeſla atŶwabinat wihru no peenaħkuma, Ŷeģt no wina pahrwaldibā un riħzibā nodotoš ņeewaš mantas eenaħkumeem iſdewumuš to ņeewaš truħzigo radneeku uſtureŶchanai, kureem peħ3 liſuma ir teeſiba praſit Ŷchaħdu uſturu. Saħlaſ, uſ ņeewaš mantas guk atbildiba par faistibam, kaš iſreet no mantojuma, kuru ņeewa peeneħmuſi ar wihra atkauju, waj ari no ņeewaš iſdariteem teeſibu pahrkaħpumeem. Lai gan peħdejā weida faistibaš iŶzetaš beſ jeħkaħdaš wihra peekriŶchanaš, tad tomeħ no ņeewaš teeſibu pahrkaħpumeem zeetuŶcho treŶcho perſonu intereŶš ir nepeezeeŶchami peelaiſt wihra pahrwaldibā un leetoŶchanaš eŶoŶchāš mantas atbildibu, pilnigi neatkarigi no ta, waj ņeewai ir atŶewiŶchka manta waj naw, pee tam wihram, protamš, ir teeſiba peħ3 tam praſit, lai ņeewa winam Ŷamaħkato ſumu atliħdſina no atŶewiŶchkaš mantas.

Beidſot, eeŶpeħjamaš weħl kaħdaš faistibaš, kuras noflehgusi ņeewa beſ jeħkaħdaš wihra peekriŶchanaš un pat aiſſtardama teeſibaš, kaš wihram peeŶkirtaš winaš mantas pahrwaldibaš un leetoŶchanaš ſinā.

Protamš, ka wihram teeſiba Ŷchaħdaš faistibaš pilnigi ignoret un kreditori Ŷchaħduš parahduš war peediſt tika no ņeewaš atŶewiŶchkaš mantas.

Sakarā ar Ŷheem pamatnoteikumeem, turi wiŶa wiŶumā kaſtan ari ar Ŷpeħkā eŶoŶcheem noliktumeem, laulato faistibaš pee Ŷchiš mantas atteezibu ſiſtemaš war eedalit triš Ŷkħiraš: 1) laulato parahdi, par kureem atbild tika wihra manta, eeŶkaitot Ŷchāi mantā ari eenaħkumuš, kuruš wiſch Ŷanem no ņeewaš mantas, 2) ņeewaš parahdi, par kureem atbild wiŶa winaš manta un kuru Ŷamaħkai wihram janodod kreditoreem wina leetoŶchanaš eŶoŶchā ņeewaš manta un 3) ņeewaš parahdi, par kureem atbild tika ņeewaš atŶewiŶchka

manta. Tapat tã pee laulato mantas kopibas sistemas, kreditoru interesēs netop eewesta abu ņewas mantas weidu pakahpeniska atbildiba, bet atteeziba uš abu laulato parahdeem, kas taišiti kopejas ņaimneeziabas wajadšibam, top noteikta ņewas atņewiņķlas mantas ņubšidiara atbildiba tai gadijumã, tad iņrahdas nepeeteekošķa tã wiħra manta, tã ari wina leetoņčanã nodotã ņewas manta. Lai gan ņķai gadijumã it tã teeņ pahrkahpts prinzipts, ka ņewea neatbild par wiħra parahdeem, tad tomehr Romiņķija turejãs pee ta pamatnoteikuma, ka iņkatrs parahds, kuru ņewea kaut ari neteeņķi iņleetojuņi, galu galã winai jaņamalkã, bet kopejas ņaimneeziabas wajadšibam taišits parahds iħstenibã ir abu laulato parahds, kurņķ jaņamalkã wišpirms wiħram, to aħrfahrtigo apstahķlu deħl, kuros winņķ nostahditš.

Sahdã kahrtã laulatee atbild par ņawãm parahdu ņaištibam peħķ ņetoņķas ņķemas:

„Wiħrs atbild ar ņawu mantu:

1) par wišãm wina ņaištibam, tã par tãm, kuras zehluņķãš pirms laulibas, tã ari par tãm, kuras raduņķãš no wina darbibas laulibas laikã;

2) par ņaištibam, kuras noņlehguņi ņewea kopejai mahjas ņaimneezibai waj tã wiħra weetneeze.

Wiħrs atbild ar ņewas mantu, kura atrodas wina pahrwaldibã un leetoņčanã:

1) par ņaištibam, kuras ņewea noņlehguņi pirms laulibas;

2) par ņewas ņaištibam, kuras ta noņlehguņi ar wina peekriņķanu;

3) par ņaištibam, kuras zelas no tam, ka ņewea ar wiħra peekriņķanu wed ruhpneeziņķu, tirdšneeziņķu waj zitu kahdu usnehmumu; wiħra peekriņķana top peenemta, ja ween laulato mantas atteezibu registri naw eerakstita atņihme, ka wiħrs nepeekriħt ņķahdai ņewas patstahwigai darbibai; peħdejã gadijumã wina atbild tikai ar ņawu atņewiņķõo mantu;

4) par ņaištibam, kas zehluņķãš no mantojuma, kuru ņewea peenehmuņi ar wiħra peekriņķanu;

5) par ņaištibam, kuras zehluņķãš no ņewas teeņibu pahrkahpumeem;

6) ar eenahķumeem no ņewas mantas, wiħrs atbild ari par ņewas ņaištibam, kuru pamats ir winaš peenahķums uņturet truhziguš radineekuš.

Par wišãm ņķai pantã apstihmetãm ņaištibam ņewea lihds ar wiħra pahrwaldibã un leetoņčanã eņoņķo mantu, atbild ari ar ņawu atņewiņķõo mantu;

par ņaištibam, kuras laulatee noņlehguņķi kopejas ņaimneeziabas labã, ņewea atbild ar wiņu ņawu mantu tikai tad, ja wiħra mantas nepeeteef.

Seewa atbild tīkai ar ņawu atņewiņĉĥo mantu :

1) par ņaiņtibam, ņuraŝ ta noņlehguŝi uŝ ņawa perņoniga reĥĥina waj ari beŝ wiĥra peeĥriŝĥanaŝ ;

2) par ņaiņtibam, ņuraŝ wina noņlehguŝi, pahraĥpĥdama wiĥram peeŝĥĥirtaŝ winaŝ mantaŝ pahrwaldibaŝ un leetoŝĥanaŝ teeŝibaŝ.

Ja ņafarâ ar ņewaa noņlehgtam ņaiņtibam wiĥraŝ ņuwiŝ bagataŝ, tad peemehrojami noteikumi par pretlikumigu eedŝiĥwoŝĥanoŝ.

Seewa neatbild par wiĥra ņaiņtibam.“

Tâ ņa ņewa neatbild par wiĥra ņaiņtibam, tad ir nepeezeŝĥami peeŝĥĥirt ņewai teeŝibu ŝpert wajadŝigoŝ ŝoluŝ winaŝ mantaŝ aiŝfargaŝĥanaŝi un paglabaaŝĥanaŝi, ņewiŝĥĥi winai peeŝĥĥirama teeŝiba praŝit, lai winaŝ mantu iŝleĥĥiŝ no apraŝtiŝĥanaŝ un pahrdooŝĥanaŝ wiĥra parahĥdu beĥi, proteŝtet pret taĥĥdu apraŝtiŝĥanu no teeŝu priŝtawa puŝeŝ un eeŝneegt ŝuĥĥiŝibaŝ par teeŝu priŝtawa riĥzibu, ņura peĥz winaŝ domam ir nepareiŝa un aiŝŝar winaŝ mantaŝ intereŝeŝ.

ņafarâ ar iŝteikto peeneĥma noteikumumu, peĥz ņura :

„ja par wiĥra parahĥdeem top weĥrŝta peeĥŝiĥĥana uŝ wiĥra pahrwaldiba un leetoŝĥana eŝoŝĥo ņewaaŝ mantu, ņewai teeŝiba ŝpert wiŝuŝ ŝoluŝ ņawaŝ mantaŝ aiŝfargaŝĥanaŝi un paglabaaŝĥanaŝi.“

Tâ ņa paŝtaĥw triŝeŝ mantaŝ weidi, no ņureem war tiĥt ņamaŝĥataŝ laulato parahĥdu ņaiŝtibaaŝ, tad rodaaŝ jautajumŝ par winu ņawŝtarpeĥam pretenŝijam tai gadijumâ, ja ņinamŝ weena laulata parahĥdeŝ deŝĥiŝeŝ no taĥĥdaŝ otra laulata mantaŝ maŝaaŝ, ņura peĥz likuma neatbild par ŝĥo parahĥdu (peem., ja wiĥraŝ ņawu perņonigo parahĥdu ņamaŝĥaiŝeŝ no wina pahrwaldiba eŝoŝĥaaŝ ņewaaŝ mantaŝ, waj otradi, ja parahĥdu, par ņuru atbild wiĥra pahrwaldiba eŝoŝĥa ņewaaŝ manta, winŝĥ ņamaŝĥaiŝeŝ no ņawaŝ perņonigaŝ mantaŝ). Rameĥr paŝtaĥw ŝĥi ŝiŝtema, pee ņuraŝ wiĥraŝ pahrwalda un leeto ņewaaŝ mantu, minetaŝ jautajumŝ nerodaaŝ, jo ŝĥai laiŝa ņreditorŝ un parahĥdneekŝeŝ ir apweenoti pahrwalditaja un leetotaja — wiĥra perņonâ un taĥĥdâ ņaĥrtâ uŝ laiŝu teeŝiba un peenaĥziba ņaĥriĥt weena perņonâ (confusio). Bet tad mineta laulato mantaŝ atteezibu ŝiŝtema iŝbeidŝaaŝ, ņreditora un parahĥdneekŝa perņonaŝ iŝĥĥiraŝ un tad ir janotaĥrto ņawŝtarpeĥaaŝ praŝibaŝ ŝtarp laulateem.

Ŷitadi taŝ ir, tad weena laulata parahĥdu otra laulataŝ ņamaŝĥaiŝeŝ no taĥĥdaŝ mantaŝ, ar ņuru ņatram laulatam biĥ teeŝiba briĥwi un paŝtaĥwigi riĥkoteeŝ : ja ņewa ņamaŝĥajuiŝ wiĥra parahĥdu no ņawaŝ atņewiŝĥĥaaŝ mantaŝ waj ja wiĥraŝ ņamaŝĥaiŝeŝ no ņawaŝ mantaŝ parahĥdu, par ņuru ņewai biĥ ja-atbild tīkai ar winaŝ atņewiŝĥĥo mantu ; ŝĥai gadijumâ parahĥdu atteezibaŝ ŝtarp laulateem war tuĥlin likwidet peĥz wiŝpahrejeem noteikumuumum, ņa pee mantu ŝĥĥirtibaŝ, un uŝ ŝĥo gadijumu naw ņewiŝĥĥi janorahda. Beidŝot, ir eeŝpeĥjamŝ gadijumŝ, tad wiĥraŝ ņamaŝĥaiŝeŝ ņewaaŝ parahĥdu, par ņuru atbild tīkai winaŝ atņewiŝĥĥa manta, no ņewaaŝ paŝĥaaŝ mantaŝ, ņura atrodaaŝ wina pahrwaldiba un leetoŝĥana, waj ari ja ņewa no ņawaŝ atņewiŝĥĥaaŝ

mantas samakfajufi parahdu, par furu atbild ari ta winas manta, kura atrodas wihra pahrwaldibâ un leetoschanâ.

Tahdi gadijumi eespehjami jo beeschat tapeh3, ta wineem par eemeslu nebuht naw wihra waj feewas griba samakfat parahdu taifni no sinamas mantas mafas, bet gan it fewischki tas faks, ta kreditors wehrfis peedfihfchanu uf to mantu, kuru winsch schim noluhkam iswehlejis.

Birmâ gadijumâ, kad par parahdu atbild tifai feewas atfewischkâ manta, wihrs, protams, war ignoret schahdu parahdu un list kreditoram preetschâ rehfinatees tifai ar feewas atfewischkâ mantu. Bet ja winsch ihpafchu motiwu dehl atfihst par eespehjamu samakfat schahdu parahdu, tad winam newar leegt regresa teefibas. Schai gadijumâ teefislâm atteezibam war peemehrot noteikumus par zitas personas atweetofchanu bes fewischka pilnwarojuma, kad atweetojamais atlihdsina atweetotajam wifus wina isdewumus (fal. weet. priw. lit. kop. 4388., 4423., 4437. un 4449. p. p.). Ja wihrs grib dseht schahdu parahdu no wina pahrwaldibâ un leetoschanâ nodotâs mantas, bes wehlaka regresa pret feewas atfewischkâ mantu, tad winsch war atfazitees no schis teefibas, bet atnemt winam scho teefibu, peh3 Romifijas domam, naw peeteekofcha pamata, un naw nosthmes tam apstahklim, ta suma, kura wihram peenahfas no feewas atfewischkas mantas, top peeweenota winas mafai, kura atrodas tifai wihra leetoschanâ.

Otrs gadijums ir, kad kreditors wehrsch peedfihfchanu uf feewas atfewischkâ mantu par parahdu, par furu, lihds ar scho atfewischkâ mantu, atbild ari wihra pahrwaldibâ un leetoschanâ nodotâ feewas manta. Schi wifas bes isnehmuma feewas mantas atbildiba noteikta weenigi trescho personu — kreditoru interesês, kureem newar atnemt teefibu dabut samakfu wifur, kur tee atrod parahdneeka mantu. Bet schi kreditoru teefiba neatnem eespehju regulet no tam raduschâs laulato sawstarpcjâs pretensijas. Ja wihrs dewis fewai sawu peekrifchanu, lai ta noslehds faistibu waj peenem mantojumu, kas saweenots ar faistibam, waj wed ar parahdu faistibam saweenotu weikalu waj usnehmumu, tad winsch ar to pafchu ir dewis peekrifchanu dseht scheem lihdsigus parahdus no wina pahrwaldamâs feewas mantas mafas.

Peenemot pahrwaldibâ un leetoschanâ feewas mantu, winam bij jarehfinas ar to, ta schi manta atbild par feewas faistibam, kuras ta noslehgufi pirms laulibas, t. i. pirms schis mantas pahreeschanas wina leetoschanâ. Tapeh3 ir taifnigi, lai fewa, ja ta labprahstigi waj peespeesti dsehfufi wifas minetas parahdu faistibas no sawas atfewischkâs mantas, — dabutu uf wispahreja pamata eespehju atdabut samakfato sumu no mantas, kura gan peeder winai pafchai, bet furu ta nodewufi wihra pahrwaldibâ un leetoschanâ.

Somehr, paleef wehl weens faistibu weids, par kurâm kreditoreem atbild wifa feewas manta un par kurâm pareisat darit atbildigu tifai feewas atfewischkâ mantu, ja tahda ir, — tâs ir faistibas, kas zehluschâs no feewas

teefibu pahrkaphumeem. Rà jau augščà aprahdits, wišas feewas mantas atbildiba par ņho ņaiņtibu weidu noteizama to perņonu intereņs, kuras no feewas nepareišas darbibas zeetufças un kuru teefibas uņ ņaudejumu atlihdĩbu newar aprobeņhot tĩtai ar feewas atņewiņņku mantu, jo taħdas war ari nebuħt.

Bet no otras puņes, laulato ņawstarpejās atteezibās wiħram pawiņam naw jareħĩnas ar ņħim feewas ņaiņtibam, kuras zehluņčas laulibas laiķa beņ jebtaħdas wiħra peeķriņħanas. Tapeħz, ja no feewas teefibu pahrkaphumeem zeetuņe perņona weħriņ peedņiħħanu uņ wiħra pahrwaldibā un leetoņħanā nodoto feewas mantu, wiħram ir teefiba praņit atlihdĩnaĵumu no feewas atņewiņņķās mantas. Surpreti ņeewa, kura taħdu parahdu ņamaņĶaĵuņi no ņawas atņewiņņķās mantas, newar greestees ar regreņu pret wiħru.

SaĶarā ar iņteikto, peeneħma ņetofħuņ noteikumuņ:

„Ja wiħra perņonĩee parahdi dħeħti no wiņa pahrwaldibā un leetoņħanā efoņħās feewas mantas, waj otradi, ja parahdi, par kureem wiħrs atbild ar feewas mantu, dħeħti no wiņa perņonigās mantas, tad no tam iņzehluņčas praņibu teefibas apmeerinamas tĩtai tad, taħ eestahĶas laulato mantas ņħħirtiba.

Ja no wiħra pahrwaldibā un leetoņħanā efoņħās feewas mantas teef ņamaņĶats parahds, par kuru ņeewa atbild tĩtai ar ņawu atņewiņņķo mantu, waj kuras par pamatu wiņas iņdaritee teefibu pahrkaphumi, tad wiħram jau laulibas laiķa teefiba praņit no feewas ņamaņĶatās ņumas atlihdĩnaĵumu no wiņas atņewiņņķās mantas.

Tapat ņeewa, las ņamaņĶaĵuņi no ņawas atņewiņņķās mantas parahdu, par kuru atbild ari wiħra leetoņħanā nodotā manta, war praņit ņamaņĶatā atlihdĩnaĵumu; Ķā iņneħmumuņ uņņĶatamas ņaiņtibas, kuras zehluņčas no feewas teefibu pahrkaphumeem, kuras paleet uņ wiņas atņewiņņķās mantas.“

RomiņĶā, ņtarp zitu iņteiza ņħahdas domas: tā Ķa pee pahrwaldibas un leetoņħanas ņistemas feewas maņĶatneņpeħjai ņeħo wiħra pahrwaldibas un leetoņħanas iņbeĩgħana, tad, lai nodroņħinatu wiħram eeņpeħju ņħo mantu pareiņt un augliĶi leetot, Ķaeewed noteikumuņ, peħz kura ņeewa beņ wiħra peeķriņħanas newar noņleħgt aiņneħmumuņ, perņonigi waj zaur zitaħ perņonam noņleħgt birņħas darijumuņ, atweħrt on call reħĩnuņ, noņleħgt liħgumuņ, peegahdaĵumuņ un uņneħmumuņ, lai ari ņħee mantĩņtee riħtoĵumi atteektos uņ wiņas atņewiņņķo mantu. Wiħrs war iņdot ņeewai wiņpahreju pilnwaroĵumu ņħo darijumu noņleħgħħanai. Wiħra peeķriņħana naw wajadņiga, ja wińņħ nepilngadĩgņ waj ja wińam atneħta darbibas ņpeħĶa, Ķā ari ja ņeewa nodarboĶas ar tirdņneezĩbu; ja wiħrs beņ pamata leedsas dot peeķriņħanu, tās weetu war iņpildit teefas atĶauĶa.

ņħi uņņĶata paņtiĶrinaņħanai peeweda toņ motĩwuņ, Ķa peħz weņņeħu

likumeem feewa ari pee mantas schirtibas newar isdot weffelus bes wihra peekrischanas.

Ja feewa wihru us lihguma pamata nostahdijusi sawa generalpilmwarneeka stahwokli un winai teesiba atnemt wihram scho pilnwaru tikai likuma paredjetos gadijumos, tad winai schis lihgums ir jatur; turpreti faitibu flehgšana un wispahrahdu operaziju wešana, kuras saweenotas ar sinamu risku un tapehz war nowesti pee maksatnespehjas un wihra pahrwaldibas un leetoschanas teesibu atnemschanas, ir lihguma lausšana; bes tam, peeschkirot feewai teesibu noslehgt aisnehmumus, top dota plascha eespehja feewu ismantot: ta ka us schahdu aisnehmumu pamata taistitu parahdu samafku waros dabut tikai pehz wihra pahrwaldibas un leetoschanas teesibu isbeigschanas, tad feewas kreditori to few liss samafkat ar augsteem, kaut ari apflehphteem augleem, bet no otras puses, tee paschi kreditori, lai pahtrinatu laulato mantas schirtschanu, war isleetot sawu eespaidu un eenesti laulato gimenes dshwe ahdoschos neustizibas un kildu elementus; tahdos apstahkos minetais feewas mantisto teesibu aprobeschojums nahis tikai feewai paschai par labu.

Tatschu pret scho preekschlikumu Romisija isteiza schahdus eebildumus: ja feewai dota teesiba buht sawas atfewischkas mantas ihpafschneezei, tad schai aploka winai japeeschkir brihwas un no wihra neatfarigas teesibas ar scho mantu rikotees, lai schi rihziba buhtu kahda buhdama, pat wisa wisuma teescham newehlamu birschos darijumu un on call operazijas, ziktahl tas top noslehgtas no feewas atfewischkas mantas, winai newar aisleegt: tahds aisleegums schahda gadijuma buhtu jaatteezina ari us pamata peenemto laulato mantas schirtibas sistemu, ka tas peenemts atteeziba us weffelu isdoschanu, jo feewas atfewischka manta seko schirtibas prinzipam.

Tahdos apstahkos aprobeschot feewu tas rihziba ar winas atfewischko jeb schirto mantu, ihsteniba apshmetu eerobeschot winas personigas teesibas, t. i. ziteem wahrdeem, noteikt laulibas aibildnibu, no kuras Romisija prinzipiel atfazjusees. Jaewehro, ka Romisija, ja ta peenemtu scho preekschlikumu, nostahditu feewu eerobeschotaka stahwokli, neta ta atrodas pehz pastahwoscheem likumeem: pehz teem winai tikai sawu nekustamu ihpafschumu atfawinot japeeprasa wihra padoms un winsch japeelaiisch peedalitees ka padombewejs (29. p.); kas atteezas us feewas atfewischko kustamo mantu, tad tur wina ir pilnigi patstahwiga (st. Zwingmann, VIII., № 1665).

Tahda kahra, peenemot mineto noteikumu, Romisija buhtu peenehmufi pahrejas sistemā us leetoschanas schirtibas sistemu tahdu eerobeschojumu, kahda naw neween pastahwoschos, feewu eewehrojami aprobeschojoschos noteikumos, bet, isnemot Italiju, ari zitās lihdsigas Wafareiropas sistemās.

Lihds ar to, atfewischkas mantas jehdseens un saturs buhtu dashads pee leetoschanas sistemās, no weenas puses, un pee mantas kopibas un schirtibas — no otras. Kas atteezas us wihra nelabwehligo stahwokli,

kurâ winsch war atrastees, ja seewai winas riffeto operaziju dehl draudetu maksatnespehja, tad winam ir teesiba sawâ laikâ spert nepeezeeschamos solus, atfakotees no tahlakas pahrwaldibas un leetoschanas, ja seewas manta sfrahdas pahraf aprauta parahdeem. Tahlaf, ja par pamata sistemu top noteikta mantas schkirtiba, tad jashaubas, waj buhs beeschi tee gadijumi, tad seewa nodarbofees ar riffetam operazijam pee leetoschanas sistemas. Teefu praktika lihds pehdejам laikam ir dewust loli neezigu procentu gadijumu, tad seewa atsihta par maksatnespehjigu parahdneezi, un schais gadijumos tam par eemeslu ir bijust patstahwiga tirdsneeziiska darbiba (Rauffrau), bet aprobeschot wispahri seewas patstahwigas teesibas atteeziba us winas atfewischto mantu, daschu isnehmuma gadijumu dehl, gan nebuhš pareisi.

Weidsot jaaisrahda, ka ja seewai ir peeschkirta teesiba un eespehja pret wihra gribu un bes wina peekrischanas west tirdsneeziisku waj ruhpneeziisku usnehmumu, kur ta brijwi war dotees riffetâs operazijâs un ja sekas no tam ir likai wihra teesiba atfazitees no seewas mantas tahlakas pahrwaldibas un leetoschanas, tad buhtu nekonsfkwenti noteikt seewai, kura nenodarbojas ar patstahwigu usnehmumu, fewischkus, pa dalai personigus aprobeschajumus; lai toš apeetu, wina waretu likai azu apmahnischanai atwehrt kaut kahdu patstahwigu usnehmumu un wisas eerobeschajoschâs un aifleedsoschâs normas ta kâ ta saudetu wisu sawu nosihmi. Preefchlikums, nedibinatu atkaujâs leegschanu no wihra pufes atweetot ar teefas atkaju, pehz Romifijas domam, ari naw wehlams, kâ naw wehlama jebkahda ofizialu eestahschu eejautschanâs gimenes un laulato atteezibâs.

Uif scheem motiweem Romifija atrada par noderigaku augschâ aprahdito preefchlikumu atraibit.

W. Bufowffis.

Jautajumi un eerošinajumi.

Waj Latwijas walsts peenahkums ir ismaksat no agrako kreewu teesam tagadejās Latwijas teritorijas robeščās par labu Latwijas pilsoņem peespreestās pensijas par eewainojumeem un weselibas bojajumeem, kuri zehluščees no kreewu waldibas dselszēlu eksploatazijas tagadejās Latwijas walsts teritorijas robeščās?

Šči jautajuma iščķirščana ir ļoti leelā mehrā swardiga daudsu Latwijas pilsoņu interesēs, kuru labā ir peespreestas no bijušām Rīgas-Orlas, Seemelu un Leepajās-Romnu dselszēlu waldem daščada weida periodiskās un muščha pensijas par eewainojumeem un weselibas bojajumeem, kas zehluščees bij. kreewu waldibai eksploatejot augščā aprahditos dselszēlus, kuri tagad pa daļai atrodas Latwijas walsts teritorijā.

Daļa no mineteem dselszēleem pahrgahja no Kreewijas walsts Latwijas ihpaščumā uš Kreewijas-Latwijas meera lihguma 10. panta pamata, peh3 kura daščads walsts ihpaščums, kas atrodas uš katras atteezīgas walsts teritorijas, ir šchis walsts neatņemams ihpaščums.

Meera lihgumā starp Kreewiju un Latwiju naw teeschi norahdīts uš to, waj ir pahrgahjuščhi uš Latwijas walsti peenahkumi, šaistiti ar bij. Kreewijas waldibas daščada weida šaimneezīķu usnehmumu eksploataziju, ar wišpahr walstīķu nošhmi. Šaškā ar ta pašča meera lihguma 2. pantu, no agrakās peederibas pee Kreewijas Latwijai neiželās nekahdas šaistības atteezībā uš Kreewiju. Šahka, šaškā ar ta pašča meera lihguma jau mineto 10. p., uš Latwijas walsti pahreet wišas Kreewijas trona prašības, kuras guš uš Latwijas walsts robeščās efoščeeem ihpaščumeem, tā ari wišas prašības pret Latwijas pilsoņem, bet tikai tai apmehrā, kahdā tās netop dšehstas ar norehķinā eefkaitāmām pretprašibām. Kas atteezas uš meera lihguma 16. p., tad šchis pants runā tikai par teem parahdeem, kuras taišjusi Kreewija kā šumerena walsts un kuri istek no publiķtu teesību atteezibām.

Šahdā kahrtā no Kreewijas-Latwijas meera lihguma teesčas nošhmes isreet weenigi tas apstahliš, ka uš Latwijas walsti naw pahrnahkuščhi nekahdi publiķtu teesību rakstura peenahkumi.

Šurpretim jautajums par priwatrakstura peenahkumeem, kas pahrnahkuščhi uš Latwijas walsti no Kreewu waldibas, jaiščķir uš Latwijā špehā efoščo likumu pamata. Kreewu wišp. not. par dselszēz. 143. p. (ščee likumi špehā ari pee mums) nosata, ka ja waldiba ispehri kaut kahdu dselszēlu, tad wina ari atbild pret kreditoreem tikai ispirkščhanas sumas apmehrā. Šahdā kahrtā, ja mehš uš analogijas pamata šcha jautajuma iščķirščhanai peemehrojām mineto wišp. not. 143. p., tad nonahkam pee šehdseena, ka lihds ar dselszēlu pahreeščhanu Latwijas ihpaščumā pahreet ari tee peenahkumi, kuras ir nešis šcho dselszēlu agrakais ihpaščneekš.

Sawstarpejas atteezibas, kuras pastahw starp dselsdzeli un personam, kuras pee winau eksploatazijas zeetufhas, atteezas us priwatteezibu atteezibam; lai gan tee bija walsts dselsdzeli, tad tomehr fchahdos gadījumos wini darbojās ne tā walsts organi, bet tā atfewisfhas fainneezifhas weenibas. Tamdeht ari fchi pahreja us jaunu ihpafchneeku, kaut waj ta buhtu fūwērena walsts, fchis pahrejas feku finā un atteezibā us treschām personam, jaapstata no fpehlā esofcho ziwilfikumu weedofla.

Sastanā ar weet. ziw. lit. kop. 624., 659. un 682. p. p. un ziwilfikumu teoriju, katrām eeguhtām teezibam ir jabuht apfargatām un winau ihpafchneeeem jadod eefpehja fchis teezibas realifet.

Surpretim priwatteeziffo atteezibu aplofā teezibu pahrnemfchana lihds ar to paredf ari peenahfumu usnemfchanos, pee kam faskanā ar weet. ziw. lit. kop. 3734. p. atteifchanās no fcheem peenahfumeem prinzipieli naw paredfeta.

Jautajums par teezibu pahrnemfchanu pee jaunu walstu iszefchanās us agraf pastahwejufhas walsts teritorijas, lai gan teef apstatifis starptautiflās teezibās (Ф. Листъ, Междунар. право), itafchu stingri noteikumi par to pat starptautiflās atteezibās, ne starptautiffo teezibu teorijā, ne prafse naw isstrahdati.

Cefustinatais jautajums aifker daudsu Latwijas pilsonu interefes, kuri agraf fanehmufchi pensijas no bij. Rigas-Orlas, Seemeku un Leepajas-Romnas dselszeleem un tamdeht buhtu loti wehlami, lai to „Teefleetu Ministrijas Wehstnefi“ apstatitu wispufigi finatnē un teeku prafse kompetentas personas.

Swehr. adw. G. L. Rubinssteins.

Rahdas grahmatas fintspeezdesmit gadu jubileja.

Pehdejā laifā pee bufinifteem war atrafst fahdu wezu, beesu grahmatu, kura daschus gadus desmitus atpafal bij leels bibliografifis retums. Fchi grahmata ir Kristapa Zihgenhorna „Kurfemes herzogiftes walststeefibas“ (Christoph George von Ziegenhorn, Staatsrecht der Herzogthümer Curland und Semgallen), kas nodrukata Karlautfchos 1772. gadā (Königsberg, bey Johann Jakob Ranter 1772); tā tad fchis grahmatas it tā atdfihwofchanās fakriht ar winas 150 gadu jubileju.

Sawadas juhtas pahrnem latweeti, fchirfotot un pahrlafot fchis grahmatas leelās, fadseltejufchās lapas. Se runā pagahne us mums, pagahne, kura leefas tagad til milfigi tahlu. 150 gadu laifā pehz Zihgenhorna laifmeta dfihwe ir ritejufi straujafi, nekā lihds tam, un fewifchki daudf ir peedfihwots un pahrdfihwots taifni pehdejos gadu desmitos, tagadejās paaudses laifā. Zihgenhorna grahmatā mehš wehl neredfjam tautu; winsch runā par femneeku fahrtas teezibam taifai fawas grahmatas preefschpehdejā paragrafā

(§ 687), nepilnā lapas pusē, pee tam pat tas winam šķēet par leeku (peh3 wina pašā wahrdeem: „es scheint zwar überflüssig zu seyn von den Rechten des Bauerstandes etwas zu handeln“). Un tas ari šaprotam3: ne tauta tā tahda, ne nepriwilegetās kahrtas, ne šho kahrtu peederigee nebij publisko teesibu subjekti, bet gan objekti. Herzog3, muišneeziba, Polijas republikas karalis — tee ir subjekti un aktiwee faktori Kursemes herzogistes walsts teesibās, tee ir Kursemes herzogistes feodalās šatwerfmes elementi. Se mums wehl pilnā mehrā darišhana ar feodalajām teesibām; Kursemes herzogiste ir pilnigi feodala walsts, tā ahreji — peh3 herzoga lehnū atteezibām ar Poliju, tā eefšheji — herzoga un muišneezibas šawstarpejās atteezibās un wišā walsts šatwerfmē. Utstatotees i3 demokratisķas republikas u3 feodalo monarchiju, no šuwerenās tautas u3 besteesiķto semneeku kahrtu, leekas, tā muh3 šķķirtu wehl milšigak3 laikmeta, nekā 150 gadi. Latwju tautas attihstibu šhinis 150 gados (peh3 Zihgenhorna grahmataš klajā nahšķhanaš, t. i. Kursemes herzogistes pehdejā laikmeta) waretu atsihmet wišpahrejos wilzeenos ar 3 leeleem etapeem, i3 pa 50 gadu: pirmo 50 gadu beigās latwju „semneeku kahrtā“ kluwa formali brihwa, bet neapšinajās wehl par tautu; otro peezdesmit gadu beigās latwji pahrdsihwo tautiķas atmodas laikmetu, šahf apšinatees par tautu; trescho peezdesmit gadu laikā iskopjas un padšilinajas tautiķā apšina, rodas un nostiprinajas demokratiķā doma, un šhi perioda beigās — Latwijas šuwerenā tauta apšinigi šaimneeko šawā patšahwigā walsti — demokratiķā republikā.

Kur palikušas pagahnes ehnaš? Herzogu truhdi atdušas herzogu šapenēs. Muišneezibai naw wairs weetas demokratiķā walsti: „muišneeku ligšbas“ (leetojot Surgenewa apšihmejumu) teek lišwidetas, un, jadomā, i3 šho ligšdu krahtuwem nahf tee Zihgenhorna grahmataš ešemplari, kuri tagad, šawas 150 gadu jubilejas laikā, atkal parahdas deenas gaismā, nekot šew lihšši pagahnes ehnaš. Muišneeki nemihleja šho grahmatu, jo atrada tur herzoga teesibu aišstahwešchanu pret pahraļ leelajām muišneezibas pretenšijām. Kursemes muišneeziba, nembama par paraugu polu muišneezibu, pašahwigi kildojās ar herzogu dehl teesibām un zentās Kursemi pilnigi pahrwehrsti par feodalu muišneezibas republiku. Zihgenhorns, kursch nepeedereja pee weetejās muišneezibas, bet bija no Prušijas ataižinats herzoga padomneeks un augstakās teesas lozeklis, nebij eeinteresets aišstahwet muišneezibas leelās pretenšijas, un wina grahmata atšahj ruhpiģa, objektiwa darba ešpaidu. Mihlet šho grahmatu ari mums naw ne masakā eemešļa, jo Zihgenhorns nebij nekahds leels apgaismots gars, kas buhtu ušstahjees par nospeestas tautas teesibām. Bet šinamu zeenibu waram just pret šho ruhpiģo, objektiwo darbu, tā šawa laikmeta peeminekli. Un tā wehšturiķam peemineklim šchim darbam ir nenoleešjama wehrtiba, šewiķķi ari tapeh3, tā leelako daķu winā aišnem šakopoti atteezigee dokumenti (grahmatā ir 328 lpp. leela formata teksta un 456 lpp. dokumentu peelikumu).

Schobrihd gan wisa muhju usmaniba un aktiwitate ir peegreesta Latwijas tagadnei un tuwafajai nahlotnei; bet peenahls, bes schaubam, laifs peegreest wairaf wehribas ari Latwijas pagahnei, un tad parahdisees Zihgenhorna grahmatas nosihme preeksh Latwijas wehstures wispahrigi un Latwijas publisko teesibu wehstures fewischi. Weenigi no schiweedokla ari atshmeju Zihgenhorna grahmatas fintspeezdesmit gadu jubileju.

R. Dischlers.

Kronika.

Wahrmainas teesju resora fastahwa.

Cezelti amatoz:

1) Senators Balduins Disterlo par Teesleetu ministrijas kodifikacijas nodalas waditaju ar sch. g. 5. oktobra ministru kabineta lehmumu, skaitot no sch. g. 15. oktobra; 2) Latgales Upgabalteefas friminalnodalas sekretara weetas ispiditajs Ewalds Kalejinsch par papildu meerteefnesi pee tas paschas apgabalteefas ar sch. g. 5. oktobra ministru kabineta lehmumu; 3) Senata wirsprofurora beedrs un wirsprofurora peenahkumu ispiditajs Aleksandrs Haritonowskis par Senata wirsprofuroru ar sch. g. 5. oktobra ministru kabineta lehmumu; 4) Latgales Upgabalteefas profurors Karls Reinhardts par Jelgawas Upgabalteefas profuroru ar sch. g. 5. oktobra ministru kabineta lehmumu; 5) Jelgawas Upgabalteefas profurora beedrs Karls Skahdulis par Latgales Upgabalteefas profuroru ar sch. g. 5. oktobra ministru kabineta lehmumu; 6) wezafais kandidats us teesju amateem pee Rigas Upgabalteefas Jehfabs Jekums par ismekleschanas teefnescha weetas ispiditaju pee tas paschas apgabalteefas ar sch. g. 9. oktobra Teesleetu ministra pawehli № 79; 7) wezafais kandidats us teesju amateem pee Teesju Palatas Adolfs Weifmanis par ismekleschanas teefnescha weetas ispiditaju pee Rigas Upgabalteefas ar sch. g. 9. oktobra Teesleetu ministra pawehli № 80; 8) jaunafais kandidats us teesju amateem pee Jelgawas Upgabalteefas Jehfabs Bruders par ismekleschanas teefnesi pee tas paschas apgabalteefas ar sch. g. 12. oktobra ministru kabineta lehmumu; 9) Kara profurors Mintauts Schakste par Rigas Upgabalteefas lozetli ar sch. g. 12. oktobra ministru kabineta lehmumu; 10) Jelgawas Upgabalteefas profurora beedrs Eduards Sumbils par Leepajas Upgabalteefas profurora beedri ar sch. g. 17. oktobra ministru kabineta lehmumu; 11) Aleksejs Reinhausens par Rigas Upgabalteefas profurora beedri ar sch. g. 17. oktobra ministru kabineta lehmumu; 12) Jahnis Randers par papildu meerteefnesi pee Rigas Upgabalteefas ar sch. g. 19. oktobra ministru kabineta lehmumu; 13) Latgales Upgabalteefas profurora beedrs Jahnis Skudra par Jelgawas Upgabalteefas lozetli ar sch. g. 24. oktobra ministru kabineta lehmumu; 14) Rigas Upgabalteefas profurora beedrs Teodors Bergtals par Rigas Upgabalteefas lozetli ar sch. g. 26. oktobra ministru kabineta lehmumu.

Upstiprinātās amatā:

Wentšpils-Ruldigas sēmes grahmatu nodalās sekretara weetas īspildītājs Aleksandrs Freibergs ar šķ. g. 23. oktobra Tieslietu ministru pakehli № 83.

Atšwabināti no amata:

1) Tieslietu ministrijas kodifikācijas nodalās redaktors Ernsts Treijs no minētās nodalās wadītāja pienākumu īspildītāšanās, stātot no šķ. g. 16. oktobra — ar šķ. g. 30. septembra Tieslietu ministru pakehli № 78; 2) Rīgas Apgabaltiesas loceklis Aleksandrs Segleneeks ar šķ. g. 12. oktobra min. kabineta lehmumu; 3) papildu meertiesnešs pēc Rīgas Apgabaltiesas Peters Blaus ar šķ. g. 12. oktobra ministru kabineta lehmumu; 4) īsmelšēšanās tiesnešča weetas īspildītājs pēc Rīgas Apgabaltiesas Wilijs Gailis ar šķ. g. 13. oktobra Tieslietu ministru pakehli № 82; 5) Jelgawas Apgabaltiesas loceklis Jānis Matīsons ar šķ. g. 19. oktobra ministru kabineta lehmumu.

Augstākās disziplīnārās tiesas sastāwš:

1) Preešķehdetājs — Senata kriminālā departamenta preešķehdetājs senators Mikelis Gobinšs (eezelis ar šķ. g. 24. oktobra ministru kabineta lehmumu); 2) Loceklis: a) senatori Augusts Loebers, Bronislawš Nagujewskis un Jānis Kalazs (eewehleti Senata Apweenotās Sapulzes šķ. g. 13. oktobra rihzības sehde); b) Tiesu Palatas krimināldepartamenta preešķehdetājs Hugo Lasdinšs un Tiesu Palatas loceklis Frīdrihšs Konrads (eewehleti Tiesu Palatas departamentu kopsapulzes šķ. g. 13. oktobra sehde); c) šwehlināti adwotāti Jānis Behrsinšs un Wilhelmšs Rūdigers (eewehleti šwehlinātu adwotātu padomes šķ. g. 6. oktobra sehde).

Pahrmainās notaru amatos.

Gezēti:

1) Frīdrihšs Braunfelds par notaru Jelgawā ar šķ. g. 9. oktobra Tieslietu ministru pakehli № 81; 2) Peters Blaus par notaru Rīgas Juhmalas pilsehā ar šķ. g. 30. oktobra Tieslietu ministru pakehli № 84.

„Izglītības Ministrijas Mehnešgrāfsta“ 1922. g. 10. burtnīza. Ikd.: Izglītības ministrija. Red.: Teodors Seiferts. Saturs: Teodora Lautenbacha nosihme latweeschu literatūrā un habēedribā. J. Kronlīna Obligatoriškā skolās mahzība muhsu dshwes praktikā. O. Swenne Par papildu skolām. U. Witscha Irlawas skolotāju seminārs (turp.). Seltmata Dubura muhsča darbs. U. Spekes Italeeschu weenpadšmitšilbneeks. Apstātā: J. Bebra Pahrskāts par Rīgas aprinkā pamatskolu stahwolkū un darbību 1921./22. g. R. Munkewīza Par laukkaimneezības wirseenu wišpahrsiglitotojohā skolā. Arna Kulkuras fonda bibliotekas u. z. Litumos un rihkojumos: Latwijas Uniwersitates fatwerfme.

Išlabojuumi:

„Tiesl. Min. W.“ šķ. g. № 4, 174. lpp. 9. rindā no augščas eespeesis — 523. p., w a j a g b u h t — 530. p.

Tai pašā numerā 192. lpp. īslaišs autora parakšs: W. Bulowskis.

Redaktors: Dozents R. Disglers.

Redakcija: Rīgas Apgabaltiesā, Preešķs. kabinetā.

Adresē: Rīgā, Suworowa eelā 14, U. Gulbja grahm. weikalā.

J. Peteršona drukatāwa, Rīgā, Suworowa eelā № 20/22.